

ՄԵՐ ԱՆԿԻՒԴԵՆ

Ինչպէս Պայքարիլ Կեղծ Լուրերու Դէմ

«Կեղծ լուր» հասկացողութիւնը թէեւ նորութիւն չէ, սակայն առցանց հարթակներու՝ «Ֆէյսպուք», «Թուլիթըր», «Ինստիկրամ», «Եռլ Թիլաւ» եւ այլ ընկերային ցանցերու հյայտ գալէն ետք, այդ երեւոյթը դարձած է առաւել հրատապ հարց՝ աշխարհի բոլոր երկիրներուն համար: Ներկայիս, կեղծ լուրերու տարածումը կը նկատուի վտանգ՝ սպառնալով ժողովրդավարութեան հիմունքներուն, ուր իւրաքանչիւր անհատ իրաւունք ունի ստանալու ճգրիտ եւ թափանցիկ տեղեկատութիւն: Վտանգը սկսած է կայանալ հոն, որ հասարակութիւններ կը կորսնցնէ հաւատքը նաեւ հեղինակութիւն վայելող լրատուամիջոցներու նկատմամբ: Այսօր մեծ է թիւը անոնց, որոնք իրենց լուրերու որպէս հիմնական աղբիւր կապաւինին վերոյիշեալ կայքերէն իրենց քաղած տեղեկութեկներուն վրայ, առանց խորանալու եւ կամ ստուգելու լուրերը տարածողներուն ինքնութիւնը եւ կամ անոնց հետապնդած նպատակներու:

Այս իրականութեան լոյսին տակ հարց կը յառաջանայ թէ, ինչպէս պէտք է պայքարի կեղծ լուրերու տարածման եւ անոր յառաջացուցած ժխտական հետեւանքներու դէմ: Այս հարցին կայ երկու մօտեցում: Առաջին տեսակէտը այն է որ, պայքարը պէտք է յառաջ տարուի ժողովուրդը դաստիարակելու եւ գիտակցութիւնը բարձրացնելու եղանակով: Երկրորդ տարբերակը՝ օրենսդրական քայլերու եւ պատժական միջոցներու դիմելու միջոցաւ: Երկու պարագային ալ կան դժուարութիւններ, երբ նկատի ունենանք որ, երեւոյթը սահմաններ չի ճանչնար եւ աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնեն կարելի է միջանտել այլ երկիրներու մէջ հանրային կարծիքի ճեւաւորման վրայ եւ հետեւաբար, դաստիարակչական աշխատանքներն ու օրենսդրական քայլերու կիրառումը կը դառնայ դժուար իրագործելի:

Կենո՞ լուրերու դէմ պայքարի շրջագիծին մէջ պատասխանատուութեան բաժին ունին նաեւ ընկերային ցանցերու խոչոր հարթակները, որոնք սկսած են այդ ուղղութեամբ քայլեր ձեռք առնել՝ յատկապէս հաճավարակի հետ կապուած ապակողմնորոշող լուրերը սահմանափակելով ու իրենց կայքերէն հեռացնելով այն սխալ տեղեկութիւնները, որոնք կը տարածուին դաւադրութիւններու հաւատացող շրջանակներու կողմէ՝ վնասելով միլիոնաւոր մարդոց առողջութեան եւ ապահովութեան:

Նոյն դժուարութիւններուն առ-
ջեւ կը գտնուին նաև Հայաստանի
իշխանութիւնները, որոնք կը փոր-
ձեն պայքարի երկու տեսակի կեղծ
լուրերու դէմ առողջապահական եւ
քառարանան:

Համավարակի շուրջ ժողովուր-

«Կը քննարկուի Սահմանադրական Դատարանի ճգնաժամը Խորհրդարանին Մէջ Լուծելու Տարբերակը». Փաշինեան

Աւելի քան հինգ ժամ տեւած
մեծ մամլոյ ասուլիսի ժամանակ,
որ տեղի ունեցաւ առցանց, Հայաս-
տանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան
անդրադարձաւ բազմաթիւ հարցե-
րու, որոնց շարքին սահմանադրա-
կան հանրագուէի հարցին: Այս կապակցութեամբ ան յայտնեց, որ
առնուազն մէկ տարի, հանրագուէ
տեղի չի կրնար ունենալ, միւս
կողմէ ալ սահմանադրական ճգնա-
ժամի լուծումը այդքան կարելի չէ
սպասել:

«Մենք մտածում ենք՝ էստարի էս հանրագուէն անենք, յետոյ խորհրդարանական ընտրութիւնների հետ՝ 2023 թուականին, կ'անենք էն միւսը, բայց հիմա էս համաձարակի բերած փոփոխութիւններով էդ ժամանակացոյցն էդքան էլ չի ստացում: Հետեւաբար, մենք հիմա վենեստիկի յանձնաժողով ենք դիմել, եւ, այո, քննարկում է առնուազն Սահմանադրական դատարանի հարցը որեւէ բանաձեւով մասնակի կամ ամբողջական խորհրդարանում լուծելու հարցոց», - ոսաւ վարչապետը:

«Պէտք է կարողանանք այնպիս անել, որ դատական համակարգին ներառում տեղի ունենան փոփոխութիւններ»

լուրջ բանակի»
Փաշինեան նաեւ դատական
համակարգի բարեփոխումներուն
անդրադարձաւ, ըսելով, որ ընդ-
հանուր առօմանք շատ կը խօսուի
անոնց արագութեան մասին, եւ

Հրանդ Տինքը Սպանած Թուրք Ազգայնականր Դուրս Պիտի Գայ Բանտէ

2007-ի Յուն-
ուար 19-ին պոլ-
սահայ մտաւորա-
կան, «Ազօս» պար-
բերականի հիմնա-
դիր Խմբագրա-
պետ՝ Հրանտ Տին-
քը սպանած թուրք
ազգայնական Օկին
Սամասթը, հնարա-
ւոր է, որ շուտով
արձակուի բանտին:

կան 124 լրատուա-
կանին՝ 13 տարի եւ
5 ամսուայ ազա-
տագրկման դատա-
պարտուած Սամաս-
թի պատժաժամկէ-
տի աւարտին մնա-

ար աւաշարս սահ-
ցած է 1 տարի 9 ամիս: Սակայն ան-
կրնայ պայմանական վաղաժամկէտ
ազատ արձակուիլ 9 ամիս ետք:
Սիեւնոյն ժամանակի կը շա-
րունակուի Տինքի սպանութեան
գործով ուժային կառոյցներու շարք
մը բարձրաստիճան պաշտօնեանե-
րու դատավարութիւնը: Պոլսահայ
մտաւորականի ընտանիքն ու շա-
հեռու նեկայագնոր միաստաբաննե-

ՄԵԾ մամլոյ ասուլիսի ընթացքին Փաշինեան կը պատասխանէ լրագրողներու հեռավար հարցումներուն

Հարց տուաւ, թէ արդեօ՞ք արաւ
բարեփոխումը լա՞ւ բարեփոխում է

Հստ վարչապետին, կառավարութիւնը չի ցանկանար արագ թէկուզ, բայց խամաճիկային դատական համարդակարգ ստեղծել: Կը կարծէ, որ հիմա ալ համակարգին մէջ բազմաթիւ կարող մարդիկ կան:

«Մենք պէտք է կարողանանք
էս գործընթացներով այնպէս անել
որ հենց դատական համակարգի
ներսում տեղի ունենան փոփոխու-
թիւններ, որի յայտ գան մարդիկ

Նուպար Աֆէեան
Նախագահ
Սարգսեանին
Տեղեկացուցած է
Պատուաստի Առաջին
փուլի Յաջողութեան
Մասին

Մայիս 18-ին, յայտնի դարձաւ որ, «Մոռեբընա» ընկերութեան կողմէ պատրաստած՝ «Քորոնա» ժահրի պատուաստանիւթի առաջին փորձարկման արդիւնքները դրական եղած են: Այս լուրին վրայ Ամերիկեան բաժնետոմսերու շուկային վրայ՝ «Տառ Ժոնսի» աղիւակը բարձրացաւ մօտ հազար կէտով:

Մայիս 19-ին, «Մոտերնա» ընկերութեան հիմնադիրներէն Նու-պար Աֆէեան հեռավար զրոյց ու-նեցած է Հայաստանի Նախագահ Արքէն Սարգսեանի հետ։ Ամերի-կահայ գործարար եւ բարերարը տեղեկացուցած է որ, քլինիքական փորձարկումներու առաջին փու-լին, արդէն իսկ ստացած են նախ-նական տուեաները, որոնք խիստ

յուսադրող են։
Հանրապետութեան նախագահն
ու ամերիկահայ գործարարը միտ-
քեր փոխանակած են նաեւ Հայա-
տանի մէջ համապարակի հետ կապ-
ուած իրավիճակին եւ անոր հետե-
ւանքները յաղթահարելու հնարա-
ւորութիւններու ու ուղիններու
շուրջ։ Նախագահը ընդգծած է
համատեղ ուժերով իրավիճակը յադ-
թահարելու կարեւորութիւնը, նշե-
լով, որ միայն միասնական ջանքե-
րով հնարաւոր է դուրս գալ այս
տառնապահէն։

LntRtr

ԱՄՀ Հաստատած է 280 ՄԼՆ Դոլարի
Անմիջապես Հասանելի Յատկացում
Հայաստանի

Արժոյթի Միջազգային Հիմ-
նադրամի (ԱՄՀ) գործադիր
խորհուրդի որոշմամբ Հայաստա-
նին անմիջապէս հասանելի կը
դառնայ 280 մլն տոլար։ Ֆինանսա-
ւորումը կը արուի նոր «Քորոնա»
ժահրի վարակը դիմագրաւելու
համար։

ԱՄՀ գործադիր խորհուրդը
աւարտած է Պահուստային ծրագրի
(«սթենդ-պայց») շրջանակին ներս
Հայաստանի կատարողականի երկ-
րորդ ուսումնասիրութիւնը: 180
միլիոն փոխառութեան յատուկ
իրաւունքի (ՓՀի), շուրջ 248 միլի-
ոն ԱՄՆ տոլար չափով եռամենայ
ծրագրիը գործադիր խորհուրդը
հաստատել էր 2019 թ. Մայիսին:
Գործադիր խորհուրդը հաստա-
տած է նաեւ ՀՀ իշխանութիւննե-
րու խնդրանքը՝ «սթենդ-պայց»
ծրագրի շրջագիծին ներս ապահո-
վելու հասանելիութիւն՝ Հայաս-
տանի քվոտայի 100 տոկոսի չա-
փով: Այսպիսով վերանայման ար-
դիւնքով Հայաստանի համար հա-
սանելի են 280 մլն տոլարի փոխա-
ռու միջոցներ:

Հաղորդագրութեան մէջ
ըստած է,որ COVID-19 համաճա-
րակի հետեւանքները եւ համաշ-
խարհայն ֆինանսական պայման-
ներու խստացումը խախտած են

Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը կը Դատապարտէ Ատրպեյճանի Զօրավարժութիւնը

Հայաստանի Պաշտպանութեան
Նախարարութիւնը կը դատապար-
տէ Ասրպէցանի կողմէն տարա-
ծաշրջանին անվտանգային միջա-
վայրը սրող զօ բավարժութեան
իրականացումը: Այդ մասին ըս-
ուլած է հարեւան երկրի մէջ Մայիս
18-22-ին միջեւ նախատեսուած
մարտավարական լայնածաւալ զօ-
րավարժութեան վերաբերեալ ՀՀ
պաշտպանական գերատեսչութեան
յայտարարութեամբ:

«Յատկանշական է, որ զօրա-
վարժութիւնն ունի բացառապէս
յարձակողական բնոյթ, որի ըն-
թացքում խաղարկուելու են հրթի-
ռաշրջետանացին, օդացին, գերճշգ-
րիտ սպառազինութեան զանգուա-
ծացին հարուածներ հակառակոր-
դի խորութեամբ», - նշուած է
լաւարարութեան մէջ;

Հայստանի պաշտպանութեան
նախարարութիւնը ԵԱՀԿ (Եւրո-
պայի մէջ Անվտանգութեան եւ
Համագործակցութեան կազմակեր-
պութիւն), ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի
համանախագահներուն, ԵԱՀԿ գոր-
ծող նախագահի անձնական ներկա-

Փութին Մերժեց Կազի Փոխադրման Միասնական Սակագինի՝ Հայաստանի Եւ Պելառուսի Առաջարկը

Եւրասիական Տնտեսական Միութեան ամդամ Երկիրներու նախագահները՝ առցանց նիստի ընթացքին

Վլատիմիր Փութինը մերժած է կազի փոխադրման միասնական սակագին սահմանելու՝ Հայաստանի եւ Պելառուսի առաջարկը: «Միասնական սակագին հնարաւոր է կիրառել միայն միասնական շուկային մէջ», - ըսած է Ռուսաստանի նախագահը Եւրասիական տնտեսական միութեան բարձրագոյն խորհուրդի նիստին:

ուժանիւթերու միասնական շուկայի եւ գնագոյացման միասնական մօտեցման մասին խօսած է նաեւ Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան:

Փութինը, մինչդեռ, հակադրած է առաջարկին, միասնական սակագինը հնարաւոր է միայն միասնական շուկայի պայմաններուն, միասնական պիտույքով:

Հանդիպման բացումը ընելով, Պելառուսի նախագահ՝ Ալեքսանտր Լուքաշենքօն կրկին անդրադարձած է կազի գինին, ընդգծելով. - «Մենք չենք կրնար փոխադրձ ընդունելի որոշումի գալ արդէն քանի մը տարի է, մինչեռ խնդիրի հրատապութիւնը անընդհատ կը մեծնայ»:

ԵԱՏՄ (Եւրասիական Տնտեսական միունիքին միեւնոյն համակարգով: «Քանի դեռ չենք հասած միաձուլման այլ մակարդակին, կազի գինը պէտք է որոշուի շուկայական տնտեսութեան գործօններով՝ հաշուի առնելով մատակարարներու ծախսերը եւ ներդրուժները, ինչպէս նաեւ շահոյթ ապահովելով ներդրուած դրամագլուխին համար», - ըսած է Ռուսաստանի

սական Միութեան) տարածքին մէջ

**ԵԽԻՎ-ի ԶԵԿՈՒՐՈՂԸ Ողջունած է ՍԴ-ի
Հարցով Վենետիկի Յանձնաժողովի Կարծիքը
Ստանալու ՀՀ Իշխանութիւններու Որոշումը**

Հայաստանի իշխանութիւնները որոշած են հայցել Եւրոպայի Խորհուրդի իրաւական փորձագիտներուն, վենետիկի յանձնաժողովի կարծիքը Սահմանադրութեան հարաւոր փոփոխութիւններու մասին, որոնք կը վերաբերին Սահմանադրական Դատարանին, եւ այդու շատ լաւ լուր է, յատարարած է Եւրոպայի Խորհուրդի Խորհրդարանական վեհաժողով (ԵԽԽՎ) Հայաստանի հարցով համագեկուցող Քիմմոն Քիլճունները:

«Քորոնա» ժահրի պատճառով հանրաքուէի կասեցումը, կարծիք հայցելու կառավարութեան որոշումը եւ ինսդիրը խորհրդաբան վերադարձնելը շատ տեղին են, հաշուի առնելով, որ Հայաստանի իշխանութիւնները հիմա ժամանակ կ'ունենան խորհրդածելու վենետիկ յանձնաժողովի կարծիքին շուրջ, նախքան հետագա քայլերու դիմելն ու հանրութեան տեղեակ պահելը: Եւ կը սպասեն այդ կարծիքը, տեսնելու, թէ ինչ պէս այդ հաշուի պիտի առնեն», - ԵԽԽՎ հաղորդագրութեան համաձայն՝ ըսած է համազեկուցողը:

Հ ՔԻԼԾՈՒՆԵՆՐ

Յիշեցնենք, որ շաբաթ օր
ասուլիսի ժամանակ վարչապետ
Նիկոլ Փաշինեան յայտարարեց, որ
առնուազն մէկ տարի հանրաքուէ
տեղի չկրնար ունենալ, միւս կողմէ
ալ, սահմանադրական ճգնաժամի
լուծման այդքան կարելի չէ սպա-
սել: Ըստ վարչապետին՝ կառավա-
րութիւնը այժմ կը քննարկէ ճգնա-
ժամը որեւէ ձեւով խորհրդարանին
մէջ լուծելու տարբերակը, եւ այդ
նպատակով արդէն դիմած են վե-
նետիկի լանձնաժողով:

Սահմանադրական փոփոխութիւններու հանրաքուէն Հայաստանի մէջ նշանակուած էր Ապրիլ 5-ին: Հանրաքուէով պէտք է լուծուիլ Սահմանադրական զատարանի նախագահի եւ 6 անդամներու լիազօրութիւնները դադրեցնելու չառող:

Քարոզարշաւը մեկնարկուեցաւ Փետրուարի 17-ին եւ տեսեց մինչեւ Մարտ 12-ը, երբ վարչապետը «Քորոնա» ժահրի տարածման պատճառով ընդհատեց արձակուրդն ու քարոզարշաւը:

Հանրաքուէի պատրաստութիւնները դադրեցնելու որոշումը
կերպնական Ընտրական Յանձնաժողովը կազմուելու մասին՝ Մարտ
17-ին:

Վարչապետ Փաշինեան կոչ Ըրաւ Չհաւատալու Սուստ Տեղեկութիւններուն

Ֆէյսպուքի ուղիղ եթերի մի-
ջոցով՝ վարչապետ Նիկոլ Փաշին-
եան կոչ ուղղեց հանրութեան չհա-
ւատալու սուտ տեղեկութիւննե-
րուն:

«Ասում են՝ «Քորոնա» ժահը չկաց, կառավարութիւնը կամ վարչապետը դիմակի գործ են անում։ Մի հատ էլ յետենից ասում են՝ բայնչի՞ չէք հերքում։ Իս ընթացքում ինչ ասես հերքեցինք՝ տան վրայ 2 մլն տոլար են ծախսել, հերքեցինք, կողոպուտ են անում, հերքեցինք, կօշիկի գործ են անում, հերքեցինք, թմրանիւթերու գործ են անում, հերքեցինք։ Լտենց հերքելով՝ հիմա ուզում էք հաւատաք՝ հաւատացէք։ Վաղն էլ ասելու են՝ մարդ առատում ընդմիջման ժամերին, էն միւս օրն էլ ասելու են՝ հողերը ծախեցին, ոսկիները ծախեցին, թալանեցին, բաժին մտան բոլորի հետ։ Եթէ պիտի հաւատաք, հաւատացէք, ես ըստեղ նստած եմ ինչի՞ համար, դուք էք բերել ինձ ըստեղ նստացրել։ Դուք ինձ ինչի՞ համար էք նստացրել այստեղ, որ կողոպուտ անեմ, եթէ այս, ուրեմն ես անում եմ», - ըստ Փաշինեան։ Անհարց տուաւ, ինչպէս կարելի է

ընդհանրապէս նման խօսակցութիւն ընթանայ: Ան նշեց, որ երկուտարի է, որ կը հերքեն այդ լուրերը, այլեւս պիտի չհերքեն, ով կ'ուզէ հաւատալ, թող հաւատայ: Ան կոչ ըրաւ, որ այդ անհեթեթ լուրերով այլեւս իրենց չդիմեն ու չըսեն որ հերքեցէք:

«Իւրաքանչիւրը մտածում է
իր փճացածութեան աստիճանով,
որովհետեւ իւրաքանչիւրը մտա-
ծում է՝ ես որ վարչապետ լինէի,
ինչ կ'անէի, կը դնէի կը գմփցնէի
սաղին, որտեղ հնարաւոր է կողո-
պուտ կ'անէի, կը գոփէի, կը սպա-
նէի, ոտքի տակ կու տայի, կը
լափէի, կը թալանէի: Ով ացդպէս
է մտածում, թող մտածի, ես այդ
մարդկանց հետ կապ չունեմ: Ընդ
որում, կապ չունի, իրենք հրա-
պարակում կանգնած են եղել, թէ
ոչ: Այս խօսակցութիւնները պէտք
է վերջացնել: Տէ ապացուցէք, որ
մաքսանենգ չէք, տէ ապացուցէք,
որ ուզու չէք, ես ասում եմ՝ ով
ուզում է դրան հաւատալ, թող
հաւատայ ու գնայ իր սիրելի
իշխանութեանը յետ բերի ու եր-
ջանիկ ապրի», ըստ վարչապե-
տը:

Ազգային Գրադարանի Պահեստասարքը Այրած.
Միլիոնաւոր Թուայնացուած Էջեր Կորսուած Են

A photograph of the National Library of Armenia's main building. The building is a large, dark stone structure with a prominent arched entrance. Above the entrance is a circular relief. The facade features several windows with red frames and decorative elements. In front of the building, there are trees and a few parked cars, including a white van with "Spartak" written on it.

ԺԷՔՆԵՐԸ ինքնին չեն վնասուած։
«Գործ ունենք ֆինանսական
վնասների եւ մարդկացին տարի-
ների կորսուած աշխատանքի հետ,
բայց արժէքները ֆիզիքապէս չեն
վնասուել, դրանք բոլորն էլ ունեն
իրենց արմիւրացին տարբերակնե-

Համար պատճենագործությունը, ալի ապր-
քաւորումներ գնելը եւ շտեմարաններ
վերականգնելը կը պահանջեն քանի
մը տասնեակ հազար տոլար եւ չորսէն
վեց ամիս: «Ջուրն է լցուել Հայաս-
տանի գրադարանային ողջ համայն-
քի տարիների աշխատանքը»: «Արե-
ւելք»ին ցաւով ըստաւ առցանց շտե-
մարաններու ստեղծման ակունքը
կանգնած գիտնական եւ գրադարա-
նագիտ Տիգրան Զարգարան:

Կը Քննարկուի ՍԴ ճգնաժամը

Ծարունակուած էջ 1-էն

մակարդը կարող է կառուցուել: Էս
ամէն ինչի պատճառը հետեւեալն
է, ես ինձ երկար ժամանակ հարց
եմ տալիս՝ լաւ, էս բոլոր դատա-
ւորներին հանում ենք գործից,
ում ենք բերում, ովքեր են էդ
հրեղէն դատաւորների թեկնածու-
ները, որ գալու են եւ փոխեն», -
Ն, եղ նիկուու Փա, ենէան:

մասին խօսելով Փաշինեան յայտնեց, որ տասը տարի կերպուած, թաքցուած ապացուցները հեշտ չէ երկու տարրուայ ընթացքին բացայատել, այնուամենայնիւ շատ մանրամասնութիւններ բացայատուած են: Ան ըստ թէ մեծ հաջուռվագր է, թէ որոնք են եւ որ շրջանակը կազմակերպած են սպանութիւնները:

«Իսկական կրակողների պար-
կուճները չկան, եւ մենք հնարաւո-

Եթե Օր Մը Թուրքիան ճանաչէ
Ցեղասպանութիւնը, Այդ Առաջին Հերթին Լաւ
Կ'ըլլայ Իրեն Շամար. ՀՀ Նախագահ՝
Stratnews Global-ին

Ցեղասպանութեան ժխտման
խնդիրը կու գայ անկէ, որ ան չէ
ճանաչուած թուրքիոց կողմէ։ Այս
մասին տեսակապի միջոցով հոդկա-
կան StratNews Global հեղինակա-
ւոր տեղեկատուական հարթակին
տուած հարցազրոյցի ժամանակ
նշած է Հայաստանի նախագահ
Արմէն Սարգսեան։

Հարցին, թէ ինչպէ՞ս կը գնահատէք այն փաստը, որ Թուրքիան կը ժխտէ Հայոց ցեղասպանութիւնը ճանաչուի, որ ցեղասպանութիւնը ճանաչուի, որ պէսզի նոյնը չկրկնուի, չչ նախագահը պատասխանած է. «Մի քանի կէտ կ'առանձնացնեմ, որից առաջինը կ'անուանեմ՝ ուժ: Եթէ դուք ընդունում էք ձեր սիսալները, ապա ուժեղ էք, կարողանում էք ասել՝ այս? սիսալ քայլ եմ արել եւ ցաւում եմ դրա համար: Այդ քայլը ձեզ թոյլ չի դարձնում, այլ ուժեղ դաշնութ է:

Երկրորդ կէտը կ'անուանեմ
Ճշմարտութիւնն եւ արդարութիւնն:
1,5 միլիոն մարդ նահատակուեց
Նախկին Օսմանեան կայսրութեան
տարածքում: Այդ մարդիկ այնտեղ
էին ապրում հազարաւոր տարի-
ներ. հայերը նորեկներ չէին: Իսկ
ուր մնացին նրանց մշակոյթը,
հազարաւոր եկեղեցիներն, ամրոց-
ները, մշակութացին կեղունները,
մեծ գրականութիւնը եւ այլն: Կայ
պատմութիւնն, եւ աշխարհն այն
ճանաչել է:

Եթէ մի օր Թուրքիան պաշտօ-

ըութիւն չունենք էսօր էդ պար-
կուճներով նոյնականացնել եւ փոր-
ձել այդ գինքերը գտնել: Հիմա այդ
քննչական խմբի ղեկավարը
գտնուում է հետախուզման մէջ,
ինչի՞ թող գայ պատմի՝ ինչ է
արել այն պարկուճները, գուցէ
ինքը գիտի հենց սպանութեան
հեղինակների անուն-ազգանուննե-
րը, եւ քննութիւնը պէտք է շարու-
նակուի: Մենք պէտք է ջանքեր
գործադրենք այդ անձին՝ հետա-
խուզուղ, ձերբակալելու եւ Հա-
յաստան վերադարձնելու ուղղու-
թեամբ: Դա հեշտ չի, բայց մենք
պէտք է զնանք այդ ճանապարհով»,
- ըստ Հայաստանի կառավարու-
թեան ունեամառո:

բառակ մազակարեաւ:
Հեռավագր մամուլի ասուլիսի
ընթացքին, չշրջանցուեցաւ Հա-
յաստան ներմուծուող կազի գինի
թեման: Փաշինեան յայուարարեց,
որ այդ հարցի վերաբերեալ քաղա-
քական խորհրդակացութիւնները
կր շարունակուին: Հայաստան կ'ակն-

Նապէս ճանաչի Հայոց ցեղասպա-
նութիւնն, ապա դա առաջին հեր-
թին լաւ կը լինի Թուրքիայի
ժողովրդի եւ Թուրքիայի համար։
Օրինակ՝ Թուրքիան ցանկանում է
միանալ Եւրոպական միութեանը,
սակայն Եւրոպական ամենամեծ ար-
ժէքներից մէկը հանդուրժողակա-
նութիւնն է, որը Եւրոպան միաս-
նական է պահում։ Կարեւոր է
ճանաչել պատմութիւնը եւ հան-
դուրժողականութեան ճանապար-
հով գնալ։

1915 թուականին մենք կորց-
րեցինք 1,5 միլիոն մարդ: Պարզ
մաթեմատիկական հաշուարկով՝ եթէ
դա չլիներ, ամբողջ աշխարհի
հայերը, որոնք այսօր մօտ 10
միլիոն են, որից 3 միլիոնն է
Հայաստանում ապրում, կը լինէին
20-25 միլիոն: Սա միայն 1,5 միլի-
ոն հայերի մահուան մասին չէ, այլ
սերունդների կորուստ է, մարդիկ,
որոնք չծնուեցին:

Մենք նաեւ դարելի ի վեր
տարբեր մշակոյթների, տեղեկա-
տուութեան կրողներ, վաճառական-
ներ ենք եղել։ Հայերը մշտապէս
կապուած են եղել տարբեր մշա-
կոյթների հետ։ Հայերը քաղա-
քակրթութեան խաչներուկում են
եղել, մենք առաջին քրիստոնեայ
երկիրն ենք աշխարհում, մենք շատ
ենք տառապել, ինչը, կարծում եմ,
մեզ ուժեղ, վերապրող ժողովուրդ է
դարձել։ 21-րդ դարում անհատա-
կան վերապրողները գեռ շարունա-
կում են շատ կարեւոր իինել»։

կալէ, որ կազի սակագինը չբարձ-
րանաց:

Ասուլիսի ընթացքին, Փաշինեանին լրագրողները բազմաթիւ հարցեր ուղղեցին նաև արցախա-ատրպէջանական հակամարտութեան, մասնաւորապէս, անցեալ ամսուայ Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարար Սերկէջ Լաւրովի վերջին պնդումներուն մերառեռէա:

զերաբարսալ։
Ոուսաստանի արտաքին գե-
րատեսչութեան ղեկավարը յայտա-
րարած էր, թէ կողմէրը բանակցա-
յին սեղանին վրայ, հակամարտու-
թեան լուծման փուլային տարբե-
րակը կը քննարկեն։
Պատօնական էուեանո հեռ-

Քաջազնական սրբաւույթ
քած էր Լաւրովի յայտարարութիւնը։ Վարչապետը եւս կրկնեց,
որ յեղափոխութենէն յետոյ նոր
փաստաթուղթ չէ ձեւաւորուած,
իսկ հին փաստաթուղթի շուրջ
Հայաստանը հրաժարած է բանակցելիք։

Սարդարապատէն Մինչեւ Շուշի՝ Եռասերունդ Դպարտութիւն

ՄԵԹԻ ՊԱՐԳԵՒ ԴԱԻԻԹԵԱՆ

Սարդարապատի հայրենակերտ հերոսամարտէն, Պերլինի յաղթապանծ Քոչարի շուրջպարէն ու Շուշիի երկնամերձ բարձունքէն վեր խոյացող հայ կամաւորի ու զինուորի կտրիճ ոգին կը ներկայացնէ իրարայաջորդ երեք հայ սերունդներու նուիրուածութեան, քաջագործութեան եւ գոհողութեան սրբազն երրորդութիւնը, որ մեր ազգին ու ժողովուրդին կու տայ խիզախ անցեալի ու ներկայի եռասերունդ հապատութիւն: Արիւնով գծուած մեր փոքր հայրենիքին սահմանները արդիւնք են հայ ու ազմական հմուտ մտքին ու աննկուն կամքին, որ հարիւր տարուան երկարութեան վրայ աշխարհին ցոյց տուաւ հրաշագործութիւնը հայ մարտիկին՝ բոլոր ճակատներու վրայ:

Հայուն յաղթանակներու ամիսն է մայիսը:

Սարդարապատով սկսած մեր յաղթական երթը 1918-ի մայիսին մեզի տուաւ պետականութիւն. 1945-ի Մայիսին վերջ գտած Համաշխարհային Բ. Պատերազմին Սովետական Միութեան ջախջախիչ յաղթանակը զապեց թուրք հայտեացներու ներխուժումն ու գրաւումը Սովետական Հայաստանի, եւ 1992-ի մայիսին հայութիւնը վերատիրացաւ իր բոնաբարուած պատուին ու արժանապատուութեան՝ ազատագրելով հայ կրթութեան եւ գիտութեան պատմական օրրան բերդաքաղաք Շուշի:

Համազարային յարգանքի եւ մեծարանքի զգացումներով կը տօնախմբէ հայութիւնը ամէնուրեք, հայրենիքի մէջ եւ ի սփիւռս աշխարհի, Արցախի ազատագրութիւնը, որ 1992 թուականի մայիս 9-ի յաղթական արշաւով ու երթով կերտուեցաւ՝ ազատագրելով Շուշի: Այդ յաղթանակով բացուեցաւ շարքը յաղթանակներու եւ հերոսամարտերով դափնեպսակ դրուցաւ հայ մարտիկի գլխուն: Ուշացած համազարային յարգանքի եւ մեծարանքինաւ արժանացաւ 1918 թուականի Մայիս 28-ին հոչակուած պետականութիւնը հայուն, որուն արժէքին եւ իմաստին առջեւ բոլորը կը խոնարհին այսօք երթական թողելով անցեալի գաղափարական թշնամութիւնը, որ ուրիշին ծառացեց:

Սակայն նոյն համազարային յարգանքի ու մեծարանքի զգացումներով չէ, որ հայութիւնը կ'ընդունի կամ կ'ըմբռնէ հայրենաշինութեան արգասիքները, զորս մեր ժողո-

վուրդին եւ ազգին տուաւ Սովետական Հայաստանի երկրորդ հանրապետութիւնը, որուն աւարիին ու աւանդին չորհիւ ձեռք բերուեցան Շուշին եւ Արցախը ազատագրելու ու ազմական հնարքն ու հմտութիւնը: Հայրենական Մեծ Պատերազմի առաջին շարքերուն վրայ գերմանական նացի բանութեան մեր ժերարդ հարիւր հազար զոհ տալով՝ վրկեցին Հայաստանը ստոյգ մահէ եւ զայն հեռու պահեցին թուրքիոյ ճիրան ներէն, որ կը սպասէր Գերմանիոյ լաղթանակին՝ խուժելու համար Հայաստան եւ զայն աւելցնելու իր գրաւած հայկական նահանգներուն վրայ: 22 Յունիս 1944-ի թիւին մէջ, Մովկուայի պաշտօնաթերթ «Փրաւտա»-ն հայ մարաշախտներու, գորավարներու եւ կտրիճ զինուորներու բոլոր ճակատներու վրայ արձանագրած սիրագործ արշաւները կը նկարագրէր՝ ըսելով, թէ «Հայերը խիզախօրէն կը կուուէին՝ յիշելով Հայկական Ցեղասպանութիւնը»: Այո՛, ճիշդ էր «Փրաւտա»-ի կողմէ եղած այդ նկարագրականը: Արդարեւ, վեց հայկական գորաբաժիններով՝ դէպի մահ նետուող հայ զինուորը երբ Պերլին մտաւ ու Քոչարին պարեց, իր հերոսածին զաւկին՝ «Թամանեան» կոչուող իր 89-րդ զունդի գնդապետ Նուէլ Սաֆարեանի բերնով պահանջեց գտնել գերեզմանը թրքամէր գերման վիլչելմ կայսրին, որպէսզի հոն երթալով՝ միզէր ու պղծէր անոր գերեզմանը, որպէս վրէժինդութիւն իր ցեղասպանեալ ազգին:

Մայիս 9-ին, Հայաստանի մէջ Հայրենական Մեծ Պատերազմի տօնակատարութիւնը իր պատշաճ երթը ունեցաւ սովետական բանակին մէջ ծառայած հայկական վեց գորաբաժիններու դրօշները վեր բոնած բանակայիններու կողմէ, որոնք ուսուսական բանակէն մեզի փոխանցուած տապաւրիչ քայլերով դուրս եկան «Մայր Հայաստան»-ի երկնասալաց յուշարձանի դռնէն եւ դէպի վար ուղղուելով՝ սասիճաններուն ստորոտը կանգնած սովետական բանակին մէջ ծառայած վեց վեբերան տարեց զինուորներու մասունք մէծարեցին բանակային ինքնաշարժներով երեւանի փողոցները շրջապայելով, այլպիսով յաղթանակած ժողովուրդի երջանկութեան արցունքներուն վարդական արժանանալով: Փառք հայրենի բանակին, որ զիտէ արժեւորել աւանդուութիւնը, գորս մեր հերոսութեան արգասիքներուն:

Գալուստ Կիլակենկեան Յիմնարկութիւնը 30,000 Տոլարի Սարդարական Օգնութիւն կը Յատկացնէ Լիբանանահայ Գաղութիւն

CALOUSTE GULBENKIAN FOUNDATION ARMENIAN COMMUNITIES

Գալուստ Կիլակենկեան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժանմունքը 30,000 ամերիկեան տոլար կը տրամադրէ ընկերային ծառայութիւններ մատուցող լիբանանահայ երեք կազմակերպութիւններու՝ քաջալերելու երկրին ծանր տնտեսական պայմաններուն եւ Քովիտ 19-ին ստեղծած բժշկական տագնապը յաղթահարելու համար անոնց նախաձեռնած մարդապիտական աշխատանքները:

Իւրաքանչիւրը 10,000 ամերիկեան տոլարի օժանդակութիւն ստացող երեք կազմակերպութիւններն են:-

-Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչ (LOH) -Հայկական Բարեսիրական Միութիւն (ՀԿԲՄ) -Հայութը Գարակէօզեան Համատառութիւն

Տրամադրուելիք նպաստները պիտի օգնեն այս կազմակերպութիւններուն շարունակել լիբանանահայ գաղութի կարիքաւորներուն մունդի, զեղորայքի եւ բժշկական աշխատանքներու ժառացութիւնները:

Հայկական Բաժանմունքին կողմէ կատարուած այս նուիրատութիւնը մաս կը կազմէ Գալուստ Կիլակենկեան Հիմնարկութեան Քովիտ-19-ին վերաբերող բնդկական սարքեր ապահովելու նպատակով Հայաստանին դրկուած օժանդակութիւնը:

Հայկական Բաժանմունքին կողմէ կատարուած այս նուիրատութիւնը մաս կը կազմէ Գալուստ Կիլակենկեան Հիմնարկութեան Քովիտ-19-ին վերաբերող բնդկական սարքեր ապահովելու նպատակով Հայաստանին դրկուած օժանդակութիւնը:

Ինչպէս Պայքարիլ Կեղծ Լուրերու Ղէմ

Շարունակուած էջ 1-էն

Դիմօտ շփոթյառաջացնելու միտուններուն լոյսին տակ, առողջապահութեան նախարար Արսէն Թորոսեան ստիպուած եղաւ հրապարակաւ անդրադառնալու այս հարցին, թուելով կեղծ լուրերու շրջանակը. «Այդպիսի հիւանդութիւն չկայ», «Մեզ չի կանոն», «Համաշխարհային խարեւթիւն է», «Ամէն հնչ սուտ է», «Դրսից ֆինանսաւորում ստանալու համար է» եւ նման արտայայտութիւններ կը գրուին ոչ միայն «Ֆէյսպութի» անհատական էջերուն վրայ, այլ հոնկէ կը հասնի լրատուական կայքէթերուն, ըսաւ նախարարը:

Տոյն է պարագան քաղաքական դաշտի վրայ, ուր ընդիմադիր շրջանակներ աւելի մեծ եռանդով կը շրայացերէն կեղծ լուրերու իրենց արշաւը, վարչապետ Փաշինեանի անմիջական շրջանակը ամբաստանելով կաշառակերու ծգութիւններու գերման վիլչելմ կայսրին, որպէսզի հոն երթալով՝ միզէր ու պղծէր անոր գերեզմանը, որպէս վրէժինդութիւն իր ցեղասպանեալ ազգին:

Սոյն է պարագան քաղաքական դաշտի վրայ, ուր ընդիմադիր շրջանակներ աւելի մեծ եռանդով կը շրայացերէն կեղծ լուրերու իրենց արշաւը, վարչապետ Փաշինեանի անմիջական շրջանակը ամբաստանելով կաշառակերու ծգութիւններու գերման վիլչելմ կայսրին, որպէսզի հոն երթալով՝ միզէր ու պղծէր անոր գերեզմանը, որպէս վրէժինդութիւն իր ցեղասպանեալ ազգին:

Այս երեւոյթիւններուն առջեւ իշխանութիւնները կը գտնուին երկրու առջեւ: Անտեսել այդ կեղծ

լուրերը եւ կամ դիմել օրինապահ միջոցներու: Առաջինի պարագային կրնայ վտանգութիւնը նախարար Արսէն Թորոսեան ստիպուած եղաւ հրապարակաւ անդրադառնալու այս հարցին, թուելով կեղծ լուրերու շրջանակը. «Այդպիսի հիւանդութիւն չկայ», «Մեզ չի կանոն», «Համաշխարհային խարեւթիւն է», «Ամէն հնչ սուտ է», «Դրսից ֆինանսաւորում ստանալու համար է» եւ նման արտայայտութիւններ կը գրուին ոչ միայն «Ֆէյսպութի» անհատական էջերուն վրայ, այլ հոնկէ կը հասնի լրատուական կայքէթերուն, ըսաւ նախարարը:

Համավարակիյառաջացուցած տնտեսական, ընկերային առողջապահութիւններ կը գրուին ոչ միայն պարագային կազմակերպութիւններուն վրայ: Այդ նպատակով պետք է կրնապատկել լուսաբանման աշխատանքները, ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ սփիւրքի մէջ, հրապարակը չգելու վայրէ յանուն իշխանութեան իշխանութեան էրկիրը վտանգելու պատրաստութեա

Հաճընցիին Յոյսի Եւ Անցկութեան 567 Օրերը

ՆԱԶՈ ԵՒՐԵԱՎԱ

«Հաճընցիին Յոյս տարի-ներ, Տէր-Զօրի, Հալէպի եւ սուրի-ական անապատները թափառելէ եւ բարբարոսացին հալածանքներու ենթարկուելէ յետոց, 1919 Մարտ 27ին ֆրանսական կառավարութիւնը Պօղոս Պէյ Թուր-Մարգիս-եանի հրամանատարութեամբ, 250 հոգիէ բաղկացեալ զինեալ արշաւախումբ մը կը դրէ Հաճըն, եւ այս արշաւախումբին հետ Հաճըն կ'ուղեւորին 300 հաճընցի ընտանիքներ:» Այս օրուընէ սկսեալ մինչեւ հերոսամարտի աւարտը՝ 15 Հոկտեմբեր 1920, այսինքն 19 ամիս, Հաճըն վերադարձած մօտ 6000 բնակիչները կ'ապրին մերթ յուսահատական եւ մերթ ալ յուսալի օրեր:

Յարգելի ընթերցող: Երբեւից հանդիպած էք ծանր հիւանդի մը, երբ անոր ապաքինման եւ

զինեալ արշաւախումբին ներկայութիւնը որպէս ապաւէն կը տեսնէր իր կողքը, առուղարձի ճամբուն վրայի: Ան, այն տպաւորութիւնը ստացաւ, թէ որեւէ ժամանակ ֆրանսացին կրնայ արշաւախումբի հասցնել հեռաւոր Հաճըն: Առաջին յունետեսութիւնը սակայն չ'ուշացաւ: Վահկայի մօտերը (Ֆէքէ), խումբը թուրքերու կողմէ ճախող յարձակումի մը ենթարկուեցաւ:

Թիւ 2: Անգլիացի եւ ֆրանսացի ժեներալները Հաճընի մէջ:

15 Յունիս 1919ին անգլիացի զօրավար ժեներալ Մ'եշ եւ ֆրանսացի քօյօնէլ Փիէփափ կ'այցելեն Հաճըն: Ամբողջ ժողովուրդը՝ քայլամբէն մինչեւ դպրոցական աշակերտը անկարելին կ'ընեն իրենց սէրն ու երախտագիտութիւնը յայտնելու բարձրաստիճան հիւրե-

Քաջամարտիկ
Յակով Շանսեսեան

Դրամանատար
Սարգիս Արդամանեան

Ըսդհանուր հրամանատար
ճէպէճի

«Հապաքինման» վիճակները շրջապատին՝ հիւանդի անմիջական հարազատներուն՝ դնէ հոգեկան տագնապալի վերիպայրումներու մէջ, մէյ մը տալով առողջանալու յոյսեր եւ որուն կը յաջորդէ առողջութեան առաւել վատթարացում: Բժիշկին տուած դարմանումները մի քանի ժամ (կամ օր) լաւատեսութիւն ներշնչող նշաններ տան, հիւանդին մօտ եղենան առողջանալու նշաններ, ետ առաջուան բնականոն վիճակին վերադառնաւրու յոյսեր, ընտանիքի անդամներուն դէմքին վրայ ժպիտ ուրուագծուի, աշխատելու ուժ գայ, եւայլն... ու յանկարծ ցաւերու վերսկսում կամ ալ չնախատեսուած տուր «քրիզ» մը, առողջութեան վատթարացում, հիւանդին շուրջ գտնուողներուն քով առաջուրնէ աւելի յուսահատական վիճակ, ինքնախարէութեան կարծիքներ թէ «նորմալ բան է, ասսանկ բաներ պիտի ըլլան, դեղերը նոր է հաւանաբար մի քանի օր պետք է արդիւնք առնելու համար, եւայլն...»:

Այս օրինակը գիտակցաբար երկարեցի: Վերոնշեալ իրավիճակները կը նմանցնեմ Հաճնոյ անկումին նախորդող 19 ամիսներուն ընթացքին 6000 հետ հայրենակիցներուն քաշած հոգեկան տագնապաներուն՝ յուսահատութիւն, ոգեւորութիւն, ինքնախարէութիւն, այնուհետեւ նորէն յոյս, ապա՝ յուսախարութիւն... եւ այսպէս շարունակ...

Հիմենք օրինակներու:

Թիւ 1: Վերադարձ դեպի Հաճըն:
Առաջին ոգեւորութիւնը հաճընցին ապրեցաւ վերադարձի առաջ-ջին օրերուն երբ 250 հոգինոց

բուն: Հետ հաճընցիին այնպէս կը թուի թէ առաջին համաշխարհա-յինը յաղթանակած ժեներալներուն Հաճըն այցը մէ մէ յոյսեր պիտի բանայ իրենց կեանքի ապահովման համար: Սակայն... անգլիացին մեկնելէն առաջ հետեւեալ խոսքով յուսախափ կ'ընէ բոլորին, կը ցավիմ յայտնել, որ Հաճընը եւ իր շրջակայ գիւղերը գրաւուած հող չպիտի կրնամ հոչակել, նկատի առնելով, որ զանոնք գործնականապէս պաշտպանելու համար զինուորը կը պակսիե:

Սակայն, անմիջապէս այլ յուսադրիչ ճառագայթ մը կ'երեւի, այս անգամ ժեներալներուն ընկերակցող Սիսի ֆրանսացի կառավարիչ թէյարտայէն որ կը խոստանայ կապուիլ Ատանա, քոլոնէլ Պրէմօնին հետ եւ համոզել զինքի Սիս կամ՝ ոչ:

Պատուիրակութիւնը թէեւ ճամբան յարձակումի կ'ենթարկուի ճիւաղ Հէօքէջի եւ անոր հետեւորդներուն կողմէ սակայն ողջ առողջ:

Թիւ 3: Երկու ֆրանսական դրոշակ՝ նուէր:
Օգոստոս 8-ին, ֆրանսացի հրամանատարներէն քոլոնէլ Նօրման, Վահկայի վրայով Հաճըն կու զայ եւ իր այցելութեան ընթացքին 2 հատ ֆրանսական դրոշակ կը նուիրէ որոնք անմիջապէս կը ծածանին կառավարութեան շէնքին վրայ: Հաճընցիները շատ կ'ուրախանան յուսալով որ քոլոնէլը այցով Հաճընը ֆրանսական գրաւման գիծին մինչի պիտի ներառէ: Սակայն ամեն կ'ըլլայ Հաճընցիներուն հիամթափութիւնը երբ յարձակում գործող մարդասպանն ու իր ընկերները 4 - 5 օր ետք ազատ կ'արձակուին: Պատուիրակութիւնը կը մէկնի Ատանա քոլոնէլ Պրէմօնին հետ տեսնուելու: Վերջինն կը յուսադրէ Հաճընցիները (դարձեալ միեւնոյն խաղը, Ն.Ճ.) եւ կը խոս-

ՀԱՅՆՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ճեւականութիւն էր:

Թիւ 4: Զէնքի եւ փամփուշտի պակաս:

Երբ թուրք-չէթէական շարժումները կը սկսին սաստկանալ հաճընցին կը դիմէ ինքնապաշտպանութեան: Սիսի կառավարիչ թէյարտան գէնք եւ փամփուշտ կը դրէ: Հաճընցիները կը յուսան որ այս օգնութիւնները ըլլան յաճախակութեամբ: Ուստի բարձրաստիճան պատուիրակութիւն մը (Շմաւոն Փօսթյունան, Ենովք Տարտաղանեան եւ Կարապէտ Օղլուգեան) կ'ուղարկեն Սիս թէյարտայի մօտ: Սակայն թէյարտա յուսախափ կ'ընէ պատուիրակութիւնը, ըսելով՝ «ինծի եկած հրամանը ահա այս է, ասկէ աւելի բան մը չէնք կրնար ընել»:

Թիւ 5: Պատուիրակութիւնը դէ դէպի Ատանա:

1920, Փետրուարի 22-ին Հաճնոյ ինքնապաշտպանութեան կոմիտէն Գերաշնորդ Պետրոս եպս. Սարածեանի գլխաւորութեամբ յանձնախումբ մը կ'առաքէ Ատանա որուն գլխաւոր առաջադրանքը հետեւեալ էր, - պարզել Հաճընի հանդէպ քիչ պատուիրակութիւնները յատակ դիրքորոշում եւ արդիւնքը շատ առաջ Հաճըն տեղեկացնել, որպէսզի ըստ այն հաճընցիները որոշեն նահանջել դէպի Սիս կամ՝ ոչ:

Պատուիրակութիւնը թէեւ ճամբան յարձակումի կ'ենթարկուի ճիւաղ Հէօքէջի եւ անոր հետեւորդներուն կողմէ սակայն ողջ առողջ:

Փոխ հրամանատար Կրամ Կայծակ (թէրուեան)

Յերսու Աստուր Սաթենեան

Քաջամարտիկ
Կարապէտ Լերանեան

Թիւ 7: Երկու հակասական հեռագիրներ:

Սարտ 13-14ի կէս գիշերին Սարածեան արքազան «գաղտնին կը հեռագրէ հետեւեալ կերպով. - Հաճընցի զաւակներս: ... Այս վերջին հեռագիրն է որ կու տամ: Հաճընը վարդիչն, թշնամիի սպառնալիքէն գերծ պահէլու համար ինչ ճար որ պէտք էր մտածեցինք: Ուելէ մէկ աղբիւրէ օգնութեան յոյս չի նշմարուիր: Ուստի Հաճընը վրկելու միջոցը, առանց երկորդ, երրորդ հեռագրի սպասելու, վայրկեանական, անմիջապէս ամէն ինչ-

massis Weekly

Volume 40, No. 19

Saturday, MAY 23, 2020

Armenia Records Sharp Rise in COVID-19 Cases After Lifting of Government Restrictions

YEREVAN -- The lifting of government restrictions on people's movements and business activity has helped to accelerate the spread of coronavirus in Armenia, the Ministry of Health said after reporting another daily high of new COVID-19 cases on Monday.

The ministry said that as of Wednesday total number of confirmed cases has reached 5,041.

Also, the 7.8 percent increase represents the highest rate of daily infections recorded since the beginning of April.

With three more fatality registered in the last 24 hours, the official death toll from the virus reached 64. The number does not include the deaths of 25 other people infected with the respiratory disease. The ministry claims that they died primarily as a result of other, pre-existing conditions.

Alina Nikoghosyan, the Ministry of Health spokeswoman, said that one of the reasons for the increased number of new cases is that in recent days more isolated people have had coronavirus tests at the end of their two-week confinement.

"Those who have been in contact with the confirmed cases are also tested en masse," Nikoghosyan told RFE/

RL's Armenian service. "We are talking about whole families and other large entourages. This is the second reason."

Nikoghosyan admitted that the end of the nationwide coronavirus lockdown also contributed to the faster spread of the disease.

The Armenian government issued stay-at-home orders, banned public transport and shut down most non-essential businesses in late March. It began gradually easing these restrictions already in mid-April.

The number of new coronavirus cases has been steadily growing since then. Despite that, the government decided last week to scrap the last remaining lockdown restrictions, lifting the ban on public transport and allowing kindergartens, shopping malls, indoor restaurants and cafes and gyms to reopen on Monday.

In Yerevan, 800 minibuses and 300 buses resumed their work in the morning. Police officers were deployed at bus stops across the city to ensure that drivers and commuters comply with social distancing and hygiene rules set by the government.

Continued on page 4

Dink Assassin May Soon Be Released

Turkish nationalist Ogun Samast, who killed the editor-in-chief of the Istanbul-based Turkish-Armenian weekly Agos, Hrant Dink on January 19, 2007 in broad daylight, may soon be released.

According to the Turkish news website T24, Samast, who has served 13 years and 5 months of his prison sentence, has 1 year and 9 months left on his prison term. However, he can be paroled in 9 months.

At the same time, the trial of a number of senior law enforcement officers continues in the Dink murder case. The Dink family and lawyers representing her interests continue to insist that the murder was pre-planned and that the law enforcement agen-

cies, aware of the impending assassination attempt, did not prevent it.

The next hearing in the Dink murder case is scheduled for July 7.

Armenian Constitutional Referendum Delayed Indefinitely

YEREVAN — Prime Minister Nikol Pashinyan has confirmed that due to the coronavirus pandemic his administration will not hold anytime soon a planned referendum on its controversial bid to oust most members of Armenia's Constitutional Court.

Pashinyan said over the weekend that they might be replaced instead by the Armenian parliament dominated by his loyalists.

Armenians were scheduled to vote on April 5 on draft constitutional amendments ending the powers of seven of the nine Constitutional Court judges who had for months been under strong government pressure to resign. Pashinyan has repeatedly accused them — and Constitutional Court Chairman Hrayr Tovmasyan in particular — of maintaining ties to the corrupt former regime and impeding judicial reforms.

The referendum was postponed on March 16 when the Armenian gov-

ernment declared a state of emergency to deal with the coronavirus outbreak in the country. The government last week extended it by another month, until June 14. Under Armenian law, no elections or referendums can be held during emergency rule.

In a relevant development, Justice Minister Rustam Badasyan on May 14 asked the Venice Commission of the Council of Europe to advise the government the "resolution of the ongoing crisis over the Armenian Constitutional Court."

The government had previously declined to send its constitutional changes to the Strasbourg-based commission for examination. Badasyan's move was a further indication that the referendum has been postponed indefinitely.

Pashinyan said that the vote can-

Continued on page 4

Armenian Defense Ministry Condemns Planned Azeri Military Exercises

In a statement today, the Ministry of Defense of the Republic of Armenia condemned the announced military exercises planned on May 18-22 by Azerbaijan, citing further aggravation of the security in the region.

The Azerbaijani Armed Forces stated that there will be "large-scale military exercises" with the participation of up to 10,000 servicemen, 120 artillery and armored vehicles, 200 missile systems, 30 units of aviation and various unmanned aerial vehicles.

According to the Azeri statement, during the exercise, the combat readiness, planning and operation of various military units will be developed, and the small and large capabilities of the strike groups will be checked.

The Armenian Defense Ministry drew the attention of the OSCE, the OSCE Minsk Group Co-Chairs, the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office and the international community, to the large-scale military exercise in Azerbaijan. As Azerbaijan has done in the past, the

exercises will take place without prior notice to Armenia, further violating the Vienna Document.

The Armenian Defense Ministry stated, "It is noteworthy that the exercises are exclusively offensive in nature, during which massive strikes of missile-artillery, aviation, and high-precision weapons at the operational depth of the enemy will be utilized."

Stressing that the Azeri side should show restraint and respect the obligations undertaken before the international community, the Armenian Defense Ministry conveyed that, "any exercise of military equipment and manpower on the border with Armenia or on the line of contact with Artsakh will be seen as a provocation and will have repercussions."

Yesterday on May 13, the Azeri military utilized large-caliber weapons towards the village of Berkaber in the Tavush region of Armenia, as a result of which residential buildings were damaged. There were no human casualties on the Armenian side.

Putin Rejects Armenian Demands Over Russian Gas Pricing

YEREVAN (RFE/RL) -- Russia's President Vladimir Putin dismissed on Tuesday Armenia's and Belarus's persistent calls for the Eurasian Economic Union (EEU) to set uniform energy tariffs which would reduce the cost of Russian natural gas imported by them.

Both republics heavily dependent on Russian gas have been pressing for the creation of a single EEU market for natural gas and other fuel. It would essentially mean the same gas prices for gas-exporting Russia and the four other members of the Russian-led trade bloc. The Russian gas price for domestic consumers has always been significantly lower than for Armenia and even Belarus.

Prime Minister Nikol Pashinyan insisted on the idea of uniform gas tariffs during a video conference with the presidents of Russia, Belarus, Kazakhstan and Kyrgyzstan.

"A single market for energy resources functioning under non-discriminatory principles must be one of the foundations of our integration," he said. "Qualitative progress in integration processes is impossible without it. It is impossible to ensure equal economic conditions for all participants of the union without it."

Putin rejected the idea, implying that Yerevan and Minsk should agree to even deeper economic integration with Moscow before pushing it.

"As regards a common tariff for shipments and transit of gas proposed

by our Armenian and Belarusian friends, we believe that it can be introduced only in a [broader] single market with a single budget and a single system of taxation," he said. "As we know full well, such a deep level of integration within the EEU has not yet been achieved."

"In the meantime, gas prices must be set on the basis of market conditions ... I want to stress, my dear colleagues, that this is common international practice," added Putin.

The leaders of Kyrgyzstan and hydrocarbon-rich Kazakhstan appeared to side with Putin on the issue.

Pashinyan and Belarusian President Aleksandr Lukashenko say that Moscow should cut the prices of gas delivered to their countries also because of the recent coronavirus-related collapse in global energy prices. Lukashenko complained last month Belarus is now paying more for Russian gas than European Union member states.

For the same reason, the Armenian government urged Russia's Gazprom giant in late March to cut its wholesale gas price for Armenia.

The government hopes that such a move would at least prevent a sizable increase in internal Armenian gas prices sought by Armenia's Gazprom-owned gas distribution network. The Gazprom Armenia network argues that they have remained unchanged since Gazprom raised its wholesale tariff by 10 percent in January 2019. The gas operator has incurred major losses as a result.

Former Judge in Kocharyan Case to Stand Trial

YEREVAN -- A Yerevan district court judge who controversially ordered former President Robert Kocharyan's release from prison a year ago will go on trial soon on charges strongly denied by him.

The official Armenpress news agency reported on Wednesday that prosecutors have formally endorsed the forgery charges brought against the suspended judge, Davit Grigorian, by Armenia's Special Investigative Service (SIS). It said the criminal case has already been sent to court.

Grigoryan presided over the ongoing trial of Kocharyan and three other former officials when it got underway in May 2019. A few days later, he not only agreed to free the ex-president

but also suspended the trial, questioning the legality of coup charges brought against him.

The decisions angered political allies and supporters of Prime Minister Nikol Pashinyan. Heeding Pashinyan's calls, hundreds of them blocked the entrances to court buildings across Armenia. Pashinyan demanded a mandatory "vetting" of all Armenian judges, saying that many of them remain linked to the country's "corrupt" former leadership.

Kocharyan was arrested again in June hours after Armenia's Court of Appeals overturned Grigorian's decisions. Three weeks later, SIS officers searched and sealed the judge's offices and confiscated his computer.

Armenian President, Moderna CEO Discuss Ways to Overcome Covid-19 Pandemic

YEREVAN (Armradio) — President Armen Sarkissian held a phone conversation with American-Armenian businessman and philanthropist Noubar Afeyan, whose company, Moderna, is actively working on the development of a vaccine against coronavirus.

The President wished success to Nuobar Afeyan in his endeavors, noting that the combination of experience and knowledge will lead to positive results.

President Sarkissian and Afeyan also exchanged views on the Covid-19 situation in Armenia and the opportunities and ways to overcome it. The President stressed the need to work together to overcome the situation, noting that only with joint efforts it is

possible to get out of this new ordeal.

Moderna Inc's experimental COVID-19 vaccine, the first to be tested in the United States, produced protective antibodies in a small group of healthy volunteers, according to very early data released by the biotech company on Monday.

The data comes from eight people who took part in a 45-subject safety trial that kicked off in March. The Moderna vaccine is one of more than 100 under development intended to protect against the novel coronavirus that has infected more than 4.7 million people globally and killed over 317,000.

Overall, the study showed the vaccine was safe and all study participants produced antibodies against the virus.

Armenia's National Library Digital Archives Destroyed by Fire

YEREVAN -- Radio Azatutyun reports that a fire destroyed the digital archives of Armenia's National Library. Deputy Minister of Education, Science, Culture and Sports, Narine Khachaturian informed the media outlet on Thursday, May 14, 2020.

"Unfortunately, the digital archive has burned down. An investi-

gation is underway to determine the cause of the server's fire. Fortunately, the loss is purely material in nature," the deputy minister said.

According to Khachaturian, in addition to the originals of the digital archive, the National Library also has copies of the digital archive, but readers will not be able to use them for some time.

Later in July, a state body overseeing the Armenian judiciary suspended Grigorian and allowed the SIS to prosecute him.

Grigoryan denied the ensuing accusations of document forgery carrying up to two years in prison. His lawyers described it as government retribution for the ex-president's release. Law-enforcement authorities categorically denied, however, any connection between the Kocharyan case and Grigoryan's prosecution.

The SIS released details of the indictment last week. It claimed that

with the help of his secretary Grigoryan drew up and signed bogus court protocols to cover up his failure to hold in September 2018 two hearings on separate petitions submitted by an Armenian citizen and a state agency.

In a July 2019 statement, Armenia's Office of the Prosecutor-General said that the unnamed citizen lodged a complaint against the judge and accused him of committing forgery in February 2019. It said both the SIS and a prosecutor overseeing the law-enforcement body refused to launch a formal inquiry at the time.

Interview –

CRD Scientists, Students – at the American Geophysical Union Congress

BY JOSEPH DAGDIGIAN

Five scientists, engineers, and students from Armenia's Cosmic ray Division (CRD), Yerevan Physics Institute, with 4,000 other scientists, participated in the American Geophysical Union (AGU) Congress from December 9-13, 2019 in San Francisco. Presenting different aspects of CRD's research were Prof. Ashot Chilingarian, CRD's head; Balabek Sargsyan, engineer; and three young scientists: Dr. Hripsime Mkrtchyan, Physicist; Gayane Karapetyan, physicist and student; and Davit Aslanyan, undergraduate student.

The interviews were conducted via email with Hripsime, Gayane, and Davit by Joseph Dagdigian. They have been edited for length and slightly edited for clarification.

JD: Please introduce yourselves and tell us about your background, where you grew up, and your education.

Hripsime: I was born in Yerevan. I did not dream of becoming a scientist or doing physics. I didn't even know what a scientist was. But now I can definitely say that I couldn't have chosen anything better for myself. I really love my profession and enjoy doing the research. I graduated from the Physics Department of Yerevan State University last summer and received my PhD at the Alikhanyan National Science Laboratory (CRD) in Atmospheric Physics.

Gayane: I was born in the village Tsaghkunq, near Lake Sevan. I went to school in the village. Since then I have been fond of mathematics and physics. I wrote my research work for my diploma at the Yerevan Physics Institute with Hripsime Mkrtchyan, and defended it in Yerevan State University. I earned my bachelor's degree in 2019.

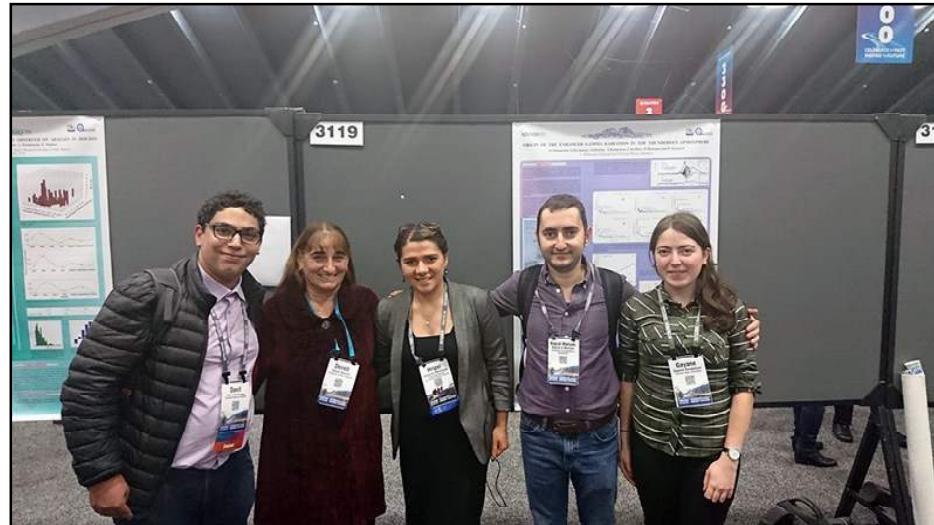
Davit: Hi, I am Davit Aslanyan. I was born in Yerevan. From a young age my parents noticed my inclination towards science and guided me to apply to the Shahinyan Physical-Mathematical Specialized School. I am an undergraduate student majoring in Physics at the Yerevan State University and a trainee physicist at the CRD.

JD: How did you get interested in science; what brought you to the CRD?

Hripsime: Honestly, the way for choosing a specialty in Armenia is not developed. Nobody at school advises you what opportunities you have. If you like biology, chemistry or physics you will choose them; if you do not you will never know which opportunities you are missing.

As a programmer, it seemed very boring and without invention or creativity. I met Prof. Chilingarian and he gave me the belief that everyone can make discoveries by becoming good specialist. I started working at CRD in 2011. My research is devoted to thundercloud electric structure investigations. The topic of my PhD dissertation was "The Behavior of the Electric Field During Fair Weather and Thunderstorms".

Gayane: last year at school I

l-r: Gayane Karapetyan, CRD; Anahid Yeremian, Chairperson of SCACRD and physicist at Stanford Linear Accelerator Center; Dr. Hripsime Mkrtchyan, CRD

wanted to become a programmer but one of my teachers told me very interesting facts about science and the faculty of physics. I changed my mind and now I'm glad that I chose science. In the first year of my studies, I was a little disappointed because I wanted to learn more about real, modern science. A friend suggested I attend open seminars at the Yerevan Physics Institute. I met Hripsime Mkrtchyan; she took me to CRD and told me about her work, which was very interesting.

Davit: Lightning flashes have fascinated me from a very young age. I initially got interested in Atmospheric Physics when I met Hripsime in 2017. I was hoping that exploring Atmospheric Physics would help me understand how lightning and thunderstorms originate.

JD: How long have you been associated with the CRD; what are your responsibilities there?

Davit: I joined CRD in Summer, 2018 and started working at CRD in 2019. I am a trainee physicist and my research is devoted to thunderstorm ground enhancement investigations.

Gayane: I joined CRD in 2017, and in 2018 I started working there. I am doing research on thundercloud electric structure investigations and now I am applying ANI (a CRD developed complex of machine learning algorithms) for classification of lightning types.

JD to Gayane and Davit: You are both continuing your education. Where are you in this process?

Gayane: I am a master student at Yerevan State University Astrophysics Department. After this step, I want to apply for a PHD program at CRD.

Davit: I am a senior at the Yerevan State University, and will get my Bachelors diploma in July. My major area of study is Nuclear and Elementary Particle Physics. I plan to continue my education at the Cosmic Ray Division.

JD: In 2019 You each attended the international Thunderstorms and Elementary Particle Acceleration (TEPA) conference at Nor Ambert in Armenia. What was your participation there, and your impressions?

Hripsime: Many leading scientists from around the world have visited Nor Ambert during TEPA conferences. It is always a pleasure to discuss science at the Nor Ambert re-

European Physical Society.

JD: What are your ambitions or goals for the future?

Hripsime: I dream of creating an applied atmospheric laboratory in Armenia, using atmospheric science for solving water problem on the borders of Armenia, cleaning the environment, and protecting nature from hazardous phenomena. I hope to establish it in the near future but it is very difficult to start such things, as the government really doesn't understand the need to invest into science.

Gayane: I will continue studying physics and I will try to understand lightning phenomena.

Davit: I hope to become a researcher and lead a laboratory where we will test various cloud radiation models and uncover mystery of lightning initiation.

JD: What are your impressions of the AGU conference, and your visit to San Francisco? Have you met members of the local Armenian community?

Davit: AGU Fall Meeting was very big conference with enormous opportunities to connect with scientists from around the globe and participate in various workshops.

Hripsime: The meeting was big. We even organized a very nice dinner at Anahid's home and discussed the ways for collaborations. (Anahid Yeremian is the Chairperson of Support Committee for Armenia's Cosmic Ray Division – SCACRD).

My heart is always getting warmer when I meet Armenians outside our country who are worried about our homeland and want to do something, even from a long distance. It makes you feel very strong, able to make changes and make your country better.

JD: The Diaspora here has shown a great deal of interest in Armenian science and particularly the Cosmic Ray Division. What message would you like to send to the Armenian community here?

Hripsime: First of all, I would like to thank everyone for all the help and encouragement which we continue getting from Armenian diaspora. With their help we have obtained needed instrumentation which gives us the opportunity to investigate different physical phenomena. It puts Armenia in many international scientific collaborations and opens new opportunities.

Davit: I would like to thank the Armenian diaspora for all the support and encouragement.

Gayane: I would like to thank the diaspora for their help, especially for the excellent opportunity to participate in the AGU. I really hope that Armenian scientists from abroad will visit us often and share their experience with the younger generation.

"I Am Not Alone" Wins Top Prize of the RiverRun International Film Festival

WINSTON-SALEM, NC -- I Am Not Alone – a documentary about Armenia's Velvet Revolution has received the top prize of the RiverRun International Film Festival – the 10th festival award the film has received.

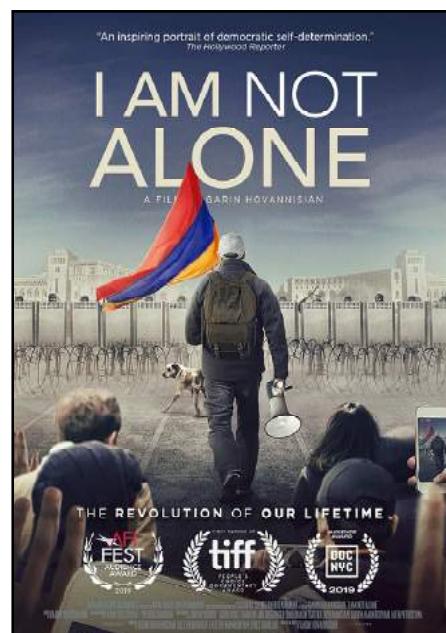
"The jury's top prize goes to I Am Not Alone, directed by Garin Hovannisian. This gripping film reminded us of the power of the best documentary filmmaking: to open our eyes to a story we didn't know, and present it with artistry and skill," the jury said in a statement.

The film traces Nikol Pashinyan, a journalist and former prisoner turned political activist, as he marches against Prime Minister Serzh Sarksian.

"What starts as one man walking across the country unfolds before our eyes to become a mass movement. Watching the film is more than a passive observation of a political movement; Hovannisian fully immerses the audience in the story, from beautifully sweeping drone shots to ordinary citizens' cellphone footage. ,," the statement reads.

"The jury found this film an enlightening and inspiring watch, taking a complex subject and presenting it in an entertaining, tightly edited narrative that shows multiple sides of a complex and urgent story. In the midst of an election year, I Am Not Alone is a potent reminder of the power of the people," the jury said.

Directed by Garin Hovhannisan,

I Am Not Alone tracks the path of Armenia's incumbent Prime Minister Nikol Pashinyan, as he puts on his backpack on Easter Sunday in 2018 and starts on a 120-mile walk across Armenia to protest President Serzh Sarksian's attempt to stay in power.

With unprecedented access to both the leader of the movement Nikol Pashinyan and former President and Prime Minister Serzh Sarksian, the film follows the incredible true story of the revolution that rocked Armenia in the spring of 2018.

The film is directed by Garin Hovannisian. Music for the film was composed by Serj Tankian, who also participated as an executive producer.

Armenian Humanitarian Mission Delivers Medical Supplies to Aleppo Hospitals

ALEPPO — The Armenian Humanitarian Mission in Syria, in cooperation with the Consulate General of Armenia in Aleppo, have delivered a new batch of medical and other essential items to Aleppo's military hospital and other medical facilities.

The heads of the medical centers expressed gratitude to the Armenian doctors for the assistance provided.

The Chief of the Aleppo Military Hospital, General Fayez al-Ayubi, praised the joint efforts of Armenian

and Syrian doctors, their unwavering commitment to their work and thanked the Armenian Humanitarian Mission for its continued support.

The Armenian humanitarian mission to Syria is a humanitarian deployment of surgeons, gynecologists, dermatologists, and general physicians providing free medical services to the local population and also highly-trained team of de-miners clearing unexploded ordnance and improvised explosive devices (IEDs) across Aleppo.

Armenia Records Sharp Rise in COVID-19 Cases

Continued from page 1

The rules require them to wear face masks and gloves and disinfect their hands with sanitizers that must be available inside all buses, minibuses and even taxis. They also limit the number of people who will be allowed to ride them.

Most commuters interviewed by RFE/RL's Armenian service backed these requirements even if some of them claimed to be having trouble breathing through masks. "For the sake of our health, we must stick to them as much as possible," said one woman.

Nikoghosyan agreed that the end of the lockdown could facilitate further spread of the virus. "At this rate, we will have about 6,500 cases by May 24 and more than 12,000 cases by June 8," said the official.

Prime Minister Nikol Pashinyan downplayed the rapidly rising number of cases when he spoke at a news conference on Saturday. Pashinyan argued that more than 70 percent of the infected people are showing no symptoms and only a fraction of about 700 COVID-19 patients suffering from pneumonia are in a critical or serious condition. Armenia will face a serious health crisis only "if the number of seriously ill people exceeds 1,400," he said.

Nikoghosyan said that the health

authorities still have enough capacity to hospitalize or isolate all infected citizens. But echoing statements by Health Minister Arsen Torosyan, she cautioned that they may soon have to tell asymptomatic patients to stay at home.

Pashinyan stated on May 4 that the onus is now not only on his government but also on ordinary Armenians to contain the virus. He again defended last week this "decentralized tactic of fighting against coronavirus."

Health Minister Arsen Torosyan announced on Tuesday that authorities will stop in the coming days hospitalizing or isolating most people testing positive for COVID-19.

All such people have until now been taken to hospitals or hotels turned into temporary medical care centers.

Torosyan said that infected individuals showing mild symptoms of the virus or none at all will be told to self-isolate at home. "Within several days" the health authorities will also send home hundreds of presently isolated asymptomatic patients, he said in an appeal to healthcare workers posted on Facebook.

Torosyan said that medical personnel of hospitals, polyclinics and rural primary healthcare facilities across the country will now be responsible for monitoring the condition of patients to be placed in home confinement.

Armenian Constitutional Referendum Delayed

Continued from page 1

not be held at least before May 2021, implying that it has been effectively cancelled.

"We were thinking that we will hold this referendum this year and hold another referendum [on amending the constitution] during the next parlia-

Calouste Gulbenkian Foundation Makes a 30,000 USD Humanitarian Donation to the Armenian Community in Lebanon

CALOUSTE GULBENKIAN FOUNDATION ARMENIAN COMMUNITIES

LISBON — The Armenian Communities Department of the Calouste Gulbenkian Foundation is providing 30,000 USD to three Armenian community-based social aid organisations in Lebanon to support their activities in light of the socio-economic and medical emergency in the country due to the Covid-19 crisis.

The three organisations which will receive assistance (10,000 USD each) are: the Armenian Relief Society of Lebanon (Lipanani Oknutian Khatch), the Armenian Educational Benevolent Union (Hay Grtagan Paresiragan Miutun) and the Howard Karagheusian Commemorative Corporation. The funds will augment each organisation's capacity to provide basic needs such as food, medicine and

medical services to the most vulnerable sectors of the Armenian community.

This donation is complementary to the Department's engagement with the Armenian educational sector in Lebanon. In December 2019 and January 2020 support was sent to the 18 Armenian schools in the country, in line with the Foundation's focus on education. It is also in addition to the assistance provided to Armenia in April for Covid-19 related medical supplies.

The donation made by the Armenian Communities Department is in line with the Calouste Gulbenkian Foundation's wider emergency Covid-19 relief programme. It is one of the several initiatives the Department has undertaken in dealing with the Coronavirus crisis.

Former Judge in Kocharyan Case

Continued from page 2

Another district court judge, Anna Danibekian, took over Kocharyan's high-profile trial in Au-

gust. She has since repeatedly refused to release him pending the outcome of the trial. The ex-president rejects the coup and corruption charges leveled against him as politically motivated.

mentary elections in 2023," he told a weekend news conference. "But this timetable is not quite working out because of this epidemic."

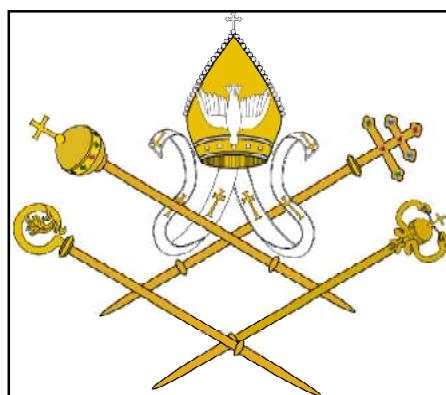
"We therefore appealed to the Venice Commission, and are now discussing ways of partly or fully resolving the Constitutional Court issue in the parliament," he said.

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութիւնը եւ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութիւնը Անցնող 125-ամեակին (1895 - 2020)

ԴՈԿՏ. ԶԱՒԵՆ Ա. ՔՅՆՅ.
ԱՐՁՈՒՄԱՍԵԱՆ

Գրիգոր-Պետրոս 20-րդ
Հայ Կաթողիկէ Նորընտիր
Պատրիարքը

Հայ Կաթողիկէ Արհապատիւ
ՆԵՐՄԸ 19-րդ ԹԱՐՄՈՒՆԻՆ Պատրիարքի ՅՈՒՆԻՍ 25, 2015 թուականի
անակնակալ վախճանումէն ետք, ՅՈՒՆԻՍ 25-ին, ուղիղ ամիս մը ետք,
Հայ Կաթողիկէ սիւնոդուական
եպիսկոպոսներ Լիբանանի ԶՃառ-
ուու վանքին մէջ ընտրեցին Ֆրան-
սայի նախկին Առաջնորդ Արհա-
պատիւ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապ-
րոյէան որպէս յաջորդ Պատրի-
արք-Կաթողիկոս Հայ Կաթողիկէ
Եկեղեցւոց, որ Սրբազն Քահանա-

կղերապետական խիստ եւ բռնի
ձգումներուն պատճառաւ, իր դէմ
հանելով պատրիարքութեան աշ-
խարհական երեսփոխանները, որոնք
չեն հաւանած իր ընթացքը քանի որ
մերժած է յարգել սահմանադրա-
կան օրինաւոր դրութիւնը եւ եր-
կար ատեն բացակայած իր Աթո-
ռէն՝ իր պարտականութիւնները
ձգելով ձամճեան Եպիսկոպոսի ու-
մերուն:

Թերգեան Պատրիարքի ըն-
թացքը աննպաստ եղած է նորինսկ
Հայ Կաթողիկէներուն երբ ան գրած
է երկու պարսաւագիրներ Կ. Պոլսոյ
Կաթողիկէ պատգամաւորներուն դէմ
որոնք «միաձայնութեամբ մեր-
ժած են ընդունիլ զանոնք քանի որ
այդ գիրերը հասարակութեան իրա-
ւունքներու ժխտումն էին եւ ամե-
նածանը հետեւանքներու կ'առաջ-
նորդէին մօտ 60,000-ի հասնող հայ
Կաթողիկէները»:

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութիւնը

Մաղաքիա Օրմանեան Պատրի-
արքին կը յաջորդէր իր նախոր-
դը՝ Մատթէոս նախկին Պատրիարք
իզմիրլեանը, որ սակայն մի քանի
ամիս ետք Ամենայն Հայոց Կաթո-
ղիկոս ընտրուելով 1909-ին էջմի-
ածին կը մէկնէր: Իր յաջորդն ալ
եղիշէ Պատրիարք Դուրեան կարծ
ատեն մը պատրիարքութիւնը վա-
րեց աննշան արդիւնքով, որուն
յաջորդեցին Յովհաննէս Արշարու-
նի եւ Զաւէն Տէլ Եղիաչեան պատրի-
արքները, երկուքն ալ աւելի տո-
կուն եւ մնայուն արդիւնքներով
մինչեւ 1922: Հայ Կաթողիկէներ կը
մնային անտէր երբ իրենց Թէրզ-
եան Պոլսոյ-Պետրոս ԺԿ Պատրիարքը
դեռ չէր վերադառնար Կ. Պոլսոյ,
եւ աւելին, ցուրտ եւ այլամերժ
յարաբերութիւն կը պահէր Գում
Գաբուի Հայոց Պատրիարքութեան
հետ «աննպատշաճ բառեր գործա-
ծելով Հայ Եկեղեցւոյ մասին իրենց
ընդհանուր ժողովներուն մէջ», ինչ-
պէս կը կարդանք օրուան «Տա-
ճար» ամսագրին մէջ (1911, էջ
296):

Օսմանեան պետութիւնը մի-
ջամտած է եւ ձամճեան եպիսկոպո-
սէն բացատրութիւն պահանջած
Պատրիարքին երկար եւ անորոշ
բացակայութեան մասին, ըսելով
նաեւ թէ «Թէրզեանի բռնած ըն-
թացքը բռնատիրութիւն է», եւ թէ
ձամճեան նամակով մը անմիջա-
պէս ետ Կ. Պոլսոյ կանչելու էր զինք
«որպէս անհրաժեշտ բացատ-
րութիւնը տայ իր տարօրինակ
ընթացքին վերաբերմամբ»: Իր նա-
մակներուն մէջ ձամճեան կը գրէր
թէ «Թէրզեան Պատրիարքի հետեւ-
ած ուղղութիւնը բացարձակապէս
անդունդ մը բացած էր իր եւ իր
ժողովուրդին միջեւ»:

Արփիարեան Աւետիս-Պետրոս
ԺԴ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք
ինչպէս ամէն կրօնական հաս-

տատութիւն Հայ Կաթողիկէ Պատր-
իարքութիւնը եւս աքսորուեցաւ Կ.
Պոլսէն եւ Պապական (Պիոս ԺԱ
Պապի) որոշումով փոխադրուեցաւ
Պէյրութ 1928 թուին: Պատերազմի
տարիներուն Հայ Կաթողիկէ Պատր-
իարքութեան մէջ կարեւոր գոր-
ծունէութիւն ցոյց տուած է Յով-
հաննէս Արքեպոս: Նազիկն, երբ
1920 թուին հայ ազգային դատի
պաշտպանութեան խնդրով Փարիզ
մէկնած է Պոլսոյ Նուապար Փաշային
գլխաւորած Ազգային Համագու-
մարին մասնակցելու համար: Հա-
մագումարը հիմնուած էր Ամենայն
Հայոց Տ.Տ. Գէորգ Եկաթողիկոսէն
եւ Պոլսոյ Նուապարն ալ նշանակած
որպէս Նախագահ Համագումարին:
Նազիկն Գերապայծաւ 1921-էն
1928 Կ. Պոլսոյ մնալով հայ տարա-
գիրներէն 3,000 հոգի Մուտանիա-
յէն Կ.Պոլսոյ փոխադրել կուտար
ազտելով զանոնք քեմալական կո-
տորածէ: Նոյնակէս 500 որբուհիները
իտալիա կարողացած է դրկել: Նազի-
կան յետագային Պէյրութ հաս-
տատուելով հրատարակած է Հայ-
կական ջարդերուն վերաբերեալ
իր «Յուշերը»:

1933-ին Թէրզեան Պոլսոյ-Պետ-
րոս ԺԿ կը վախճանէր Պէյրութի
մէջ եւ իրեն կը յաջորդէր Կ. Պոլսոյ
մէջ երկու անգամ պատրիարքու-
թեան տեղապահութիւնը վարած
ընտիր հոգեւորական մը՝ Աւետիս
Արփիարեան եպիսկոպոսը: Իր օրով
կառուցուած է Պէյրութի Պատրի-
արքարանի շէնքը, «ինք ըլլալով
հայ կաթողիկէ Եկեղեցականութեան
մէջ ամենէն յարգուած եւ համակ-
րէլի դէմքը իրեւ մարդ, իբրեւ

Աւետիս-Պետրոս ԺԴ Արփիարեան

Հոգեւորական, եւ իբրեւ հայ»,
ինչպէս վկայած է Երուսաղէմի
Հայոց Պատրիարք Թորգոն Ար-
քեպոս. Գուշակեան «Սիոն» ամսագ-
րին մէջ (1938):

Արփիարեան Գերապայծառ
ծնած է Ակն 1856-ին եւ քահանա-
յական ճենադրութենէն ետք Հուո-
մի Լեւոնեան վարժարանի մէծա-
ւոր կարգուած է, եւ ապա եպիսկո-
պոս ճենադրուած Խարբերդի հայ
կաթողիկ համայնքին որպէս առաջ-
նորդ՝ Մուլթան Համիտի հրամա-
նագրով: Պատրիարք-Կաթողիկոս
ընտրուած է ԶՃամառի Եպիսկոպո-
սաց Ժողովին 1933-ին, ստանալով
Աւետիս-Պետրոս ԺԴ. Կաթողի-
կոս-Պատրիարք անունը՝ յաջորդե-
լով Թէրզեան Պատրիարքին: Արփ-
իարեան Պէյրութի էշրէֆի թաղի
Հայ Հուոմէականաց Պատրիարքու-
թեան նոր շէնքին բացումը կատա-
րած է 1934 թուին ու վախճանած
1937-ին: Իրեն յաջորդած է Գրի-

գոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան
Պատրիարքը:

Հայ Կաթոլիկներ Կովկասի Մէջ
1910-ական թուականներուն
հայ կաթողիկներ կային Վրաստա-
նի եւ Հայաստանի հիւսիսային
շրջանին մէջ ուր թեմական միաց-
եալ վիճակ մը հաստատած էին
1909-էն մինչեւ 1921, երբ Սովետ-
ները իջան Վրաստանի եւ Հայա-
ստանի վրայ քայլապէլով ամէն կրօ-
նական հաստատութիւն: Իրենց վեր-
ջին ժողովրդապետը Յակոբ Շ.
Վրդ. Բազարատեան ձերեակալ-
ուելով բանտարկուած է ստալին-
եան հալածանքներուն սկիզբը, ուր
եւ վախճանած 1936-ին: Կովկասի
հայ կաթողիկութիւնը իր կեդրոնը
ունէր Թիֆլիսի մէջ: Թիֆլիս իր
շրջակագրով իրենց բացատրու-
թեամբ կը կազմէր եօթը «Աւագու-
թիւններ», իւրաքանչիւրը իր աւագ
քահանայով՝ փոխան թեմակալ
եպիսկոպոսի: Առաւելագոյնը
60,000-ի կը հասնէր ընդհանուր
թիւը Կովկասի հայ կաթողիկնե-
րուն, շատ փոքրիկ մէկ տոկոսը
կազմէլով Հայաստանի եւ Վրաս-
տանի երեքուկէս միլիոն եւ աւելի
Հայաստանեաց Եկեղեցւոց հետե-
ւորդներուն:

Նորակազմ Թեմը

1991-ին Հուոմի Յովկաննէս-Պո-
լսոյ Բ. Պապի որոշումով կազմա-
ւորուեցաւ Հայաստանի, Վրաստա-
նի եւ Աւետիլեան Եւրոպացի հայ
կաթողիկէ թեմը՝ կեդրոն ունենա-
լով կիւմրին, հաւանութեամբն ու
գիտութեամբը Ամենայն Հայոց Տ.
Տ. Վագիկն Ա. Կաթողիկոսին: Սա-
կայն Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք-
քութիւնը, հիմնուելով սոց կով-
կասեան փոքրիկ թեմական հա-
մայնքի գոյութեան վրայ, մեծա-
միտ հաշիւններով սանցարձակ ներ-
խութել փորձած է Հայաստան, երբ
1991-ին Հայաստանի Հանրապե-
տութիւնը անկախ հուշակուեցաւ
Սովետական կարգերու փլուզումէն
անմիջապէս ետք: Անոնք, Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսի կեանքի վեր-
ջին տարիներուն, անհարկի եւ
մեծաշունդ «Հրաւէր» մը ուղղե-
ցին կաթողիկներուն որ խուժեն
հայրենիք «իրենց պապենական
իրաւունքները ապահովելու հա-
մար»:

Նորակազմ Հայ Կաթողիկէ թե-
մէն այդքան յանդուգն ու անպատ-
կառ միջամատութեան վրայ Վագ-
գին Հայրապէս կը կազմական մա-
սի կաթողիկ թեմը՝ կեդրոն ունենա-
լով կիւմրին, հաւանութեամբն ու
մեծաշունդ «Հրաւէր» մը ուղղե-
ցին կաթողիկներուն որ խուժեն
հայրենիք «իրենց պապենական
իրաւունքները ապահովելու հա-
մար»:

Քահանայապետին եւ
Տիեզերական Պատրիարքին
Պատմական Այցը Ս. Էջմիածին
Անցեալի պատմութիւնը Վա-

Բառերու Խորհրդաւոր Աշխարհը Պարոն

ՆՈՐԱՅԻ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ալեկոծ արկածախնդրութիւն է «պարոն» գոյականի ողիսականը: Մայրենի լեզուի բեմի վրայ ան առաջին անգամ՝ յայտնուեցաւ բեկենքեր ու ծիրանիներ հազած: Մական օր մը քակուեցան անոր բերդերը, կորսնցուց իր պերճանքն ու պատիւը, ըսենք՝ ազնուականութիւնը, որպէս իշխան գահազուրկ: Մտուգաբանութիւնը ալեհեր ականատեն է անոր «անկումին»: Այսօր, տիկնայք եւ պարոնայք, դիտենք «պարոն»ի, այդ երեմնի արեւաշատ ու մեծայարդ տիտղոսի փառաւոր գահավիժումը:

«Պարոն»ի վերելքն ու անկումը տեսնելու համար քիչ վերջ պիտի ձանապար հորդենք կիլիկեան չայաստան՝ 13-14րդ դար: Մական ձեզ նախ կը հրաւիրեմ երեւանի Անի պանդոկի ընդունարանը, երեսուն պատանի ստեղծած ուրախ եռուզենին ականջալուր ըլլալու համար: Այդ բազմութիւնը օտար չէ ձեզի: Ծանօթացնեմ. աշակերտներս են, ամերիկահայ պատանիներ, որոնք Յունիսի հաճելի գիշեր մը հայրենիք հասած են ճանաչողական պտոյտի համար: Հազիւ ստացած իրենց սենեակներու թիւերը, անոնք խանդավառ զրոյցով, կանչով ու ծիծաղով կ'աճապառեն վերելակ նատիլ, պայտասակները արագ մը ձգել սենեակ, ապա վերադառնալ ընդունարան ու երեւանեան առաջին ընթրիքի համար հոսիլ Աբովեան պողոտայէն վար: Երեխաները ամընդհատ հարցումներ կը հարցնեն քաղաքի մասին, վաղուան ծրագիրի մասին: Ամէն նախադասութիւն կը սկսի կամ կը վերջանայ «պարոն»ով: Եկաւ վերելակը: Եօթը հոգինոց: Մեր կազմած հնգեակի հետ կը նստի նաեւ իտալացի գոյգ մը: Գիշարենարով իրենց հետաքրքրութիւնը զսպել, կը հարցնեն. «Կը ներէք, դուք ազնուակա՞ն» էք: Այս երիտասարդները ձեզի «Պարոն» կ'ըսեն: Կը ծիծաղինք: «Եւրոպական այդ բառը, - կը հարկադրուիմ բացատրելու, - մեր լեզուի մէջ կը նշանակէ ուսուցիչ, դասատու»: Մինչեւ որ աշակերտներս ու ես ճամբրուկները տանինք սենեակ, ձեզի ներկայացնեմ «պարոն» բառի կիլիկեան ողիսականը:

Միջերկրականի արեւը կախւեր է Այսի նաւահանգիստի վրայ: Հոն խարսխած կը ծփան ծովու հիւսիս արեւմտեան ափերէն մեկնած առագաստանաւեր: Անոնց կամքերու վրայ կը ծածանին դրօշակներ բազմագոյն եւ բազմաձեւ: Կիլիկիա հասեր է նաեւ «պարոն» ազնուակայլ

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

Ամենայն հոգով ողջունելէ ետք նախաձեռնութիւնը՝ ամենայն սրտով ու եռերեամբ եւ բոլոր նահատակներուս անունով կը բողոքեն այս օտարահունչ անուանումին համար: Ի՞նչ է, ստեղծուելիք այգին տոպրա՞կ է միթէ, եւ ինչ տոպրակ: Յերիք եղաւ մեր մայրենին այսպիսի անհարկի օտար բարերով պղծել: Եթէ այդպէս է, եկէր մեր սրբազն բլուրն ալ կոչենք «գենոցիտի» յուշարձան ու լմնանք երթանք:

Կը խնդրեմ աղաշելու պէս, քանի դեռ մեր այգին ստեղծուած չէ, պնդենք որ անհիւա մկրտուի հայկական անունով: Ինչու՞ ոչ «ՅԱՅԱՅՎԻ», «ՅԱՅ ՊՈՒՐԱԿ», «ԿԵՆԱՅ ԶԲՈՍԱՅՎԻ», «ԿԵՆԱՅ ԱՅՎԻ», «ՅԱԼԵՐԺՈՒԹԵԱՆ ԶԲՈՍԱՅՎԻ», «ԱՍՍԱՅՆԵՐՈՒ-ԱՆՍԱՅՆԵՐԻ ԱՅՎԻ», «ՆԱՐԱՏԱԿԱՅ ԱՅՎԻ», «ՆԱՐԱՏԱԿԱՅ ՊՈՒՐԱԿ»: Կարելի է «այգի-պուրակ-պարտեզ» բաղադրիչով յաշկական անուն մը տալ:

Եթէ համաձայն էք կը խնդրեմ տարածել եւ խնդրամբ-բողոքի պէս դրկել առ որ անկ է:

Դոկտ. Մինաս Գոնայեան
Դայերենի եւ հայագիտութեան
բազմամեայ ուսուցիչ

Միջնադարու հայ բանաստեղծ-ները «պարոն» տիտղոսը արժանի տեսան հրապուրիչ կնոջ, քանզի ան մէջ թափառաշրջեցաւ. Սեբաստիոյ մէջ նայուած քով կը կալամէր սիրտը:

մէջ «բարէօն» էր, Ակնայ մէջ դաւիթ Սալաձորցի տաղասացը, որ «բարիւն», թիվլիսի մէջ «պարուն»:

Կը սիրէր գովաբանել գեղեցկուհին, օր մը նայեցաւ անոր սիրուն դէմքին ու երգեց:

Շատ պարոնաց բերդես քակել...

Դու ես պարոն, դու ես սարդար:

Քոսայ երէց բանաստեղծը իր

Աննային համար շարադրեց այս

խօսքերը. «Փառք ու պատիւ ասեմ

ես քո արարչին, /Որ ամենայն

փառօք զեղեղիկ զարթարեր, /Կուզեմ

թարիպ անեմ (գովեմ, գովերգեմ),

պարոն Աննայիս»: Սառան ալ, աշուղ

Օքուզ Աւետիքի սիրածը, որ ունէր

«քնքուշ, բղբող» ձեռքեր, արժանա-

ցաւ ա՛յ խօսքերուն.

Իմ անուն Աւետիք ու քուզն է Սարոյ,

Դուն ինձի պարոն ես, ես քեզի ծառայ:

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի» Նախագծի Իրականացումն
Ազգային Միասնականութեան Մթնոլորտ է
Ստեղծելու» Արմեն Սարգսեան

«Յայ Պարկի

ՅԵՒԹԱԴՐԱՅԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Աշխարհատարած հայկական սփիւռքի գոյատենան գաղտնիքը իր լեզուն է, ջնջեցէք այդ լեզուն եւ կը ջնջուի հայկական սփիւռքը: Որովհետեւ երբ լրէ լեզուն, կը լրէ նարեկեան աղօթքը, կը լրէ կոմիտասեան երգը, կը լրէն դպրոցներու զանգերը, կը մարին մշակոյքի ջահերը եւ այդ լուութեան նէշ կը դադրի տրոփելէ ու բարախելէ ժողովուրդի սիրտը

Հահան Հահմուր

Ծահան Ծահնուր

ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

Կանչում էին ինձ՝ ... գնա բա՛ց
արա հոգուդ տաճարների դար-
պասները, մտի՛ր այնտեղ, քու փա-
ռաբանած ազգայնական մի խումբ
մարդիկ խորհուրդ են անում, որ
բարութիւն ցանեն իրենց նախնի-
ների աշխարհում : «Թամամ Պտղու-
թեայ՝ հոգուս տաճարներ, լեցուն
էին ազգի նախնիների արարումով,
հայրենի երկրի զուարթ դէմքով,
աստուածների կացարան ճերմա-
կաթուր քարէ սիրտ Արարատի
սպիտակ ժպիտով, մուսաների լեռ-
ների լանջի աղուոր շէների տես-
քով, նրա բլուրին ելած Միհրի
առաւոտի լոյսով, ցեղի նահատակ-
ուած մարդկանց «խորանում» երփ-
ներանգ ծաղիկների փունջեր ցա-
նելով, երեւանի իմ տան այգում
մուսաները իրենց երդեաց Ապոլ-
լոնի հետ թասերով գինի էին
խմում : Տարին էր 1906, ամիսը
Ապրիլ 15, օրը կիրակի, Զատիկ,
աշխարհին ու նրա մարդկանց Յա-
րութեան տօն : Յարութիւն հոգու,
յարութիւն կեանքի ու ճշմարտու-
թեան, յարութիւն մտքի լոյսի
լոյսի, յարութիւն սրբացած նահա-
տակների : Յաճախ են կանչում
ինձ, որ զիր անեմ, նրանք իմ
մտքին իջած նախնիներս են, ինչոր
զիր զրեցի նրանց մասին էր,
սիրում եմ նրանց :

Պօղոս Նուբար ու Եփիպտոսի
տամը ազգայիններ, բարեգործու-
թեան ու իրենց ազգին նուրիումի
ջահեր էին վառել, «Միութիւն»
ստեղծել, հայերի ու Եւրոպայի
դիւանագիտական շրջանակներում
հեղինակութիւն վայելող, ազգա-
յին գործիչ՝ Պօղոս Նուպար
Նուպարեան վաշային նախագահ
ընտրել՝

Հայկական թարեգործական լնդհանուր Միութիւն

Սուսա լեռցի նախնիների նոր
սերունդի մարդիկ, հարիւր ու
աւելի տարիներ ետ գնացել, իրենց
երախտիքի խօսքը ասելու այդ
միութեանը, նրան նուիրուած
մարդկանց, նրանց պատուին
թմբուկ զարկել, խմբերով շուրջ
պարեր բռնել, ներբողներ ասել:
Մուսա լեռցին օդ կրակել շուրջ
պարերի շարքերից, հրալոյս փա-
ռել, որպէս հրթիռներ փամփուշտ-
ներ ճամբել տիեզերք:

Ընթերցողներ, արտօնեցէք ինձ, մինչեւ Նուպարեանների մասին գիր անելը, ամփոփ ներկայացնել 160 տարիներ առաջ մի այլ բարեգործական ընկերութեան մասին յիշատակելը: 1860 թուականի Սեպտեմբերի 1-ին Կ. Պոլսում էր հիմնադրուել: Երկրագործական ու արհեստագործական ձորի կրթութիւն տուել չքաւոր Հայ երեխաններին, նրանց երկրին կապելու եւ երկրից պանդխտութիւնը կանխելու: Հիմնադիրներն եղել Գրիգոր ու Մկրտիչ Աղաթոններ, Մկրտիչ Պէտրիկթաշլեան, Սերովը Բագրուեան, Յովսէփ Շիշմանեան (Մերենց), Գրիգոր Օտեան: Միութեան աշխատանքներին մասնակցել Միքայել Նալբանտեանը:

Գիրս եմ շարունակում, որ
հայեր իմանալին ովքեր էին ՀԲՀՄ

Պօղոս Նուպար Փաշայ

միութեան ստեղծման ջատագով-
ները, «Արդեօք ո՞վկեր էին» Նու-
պարեանների սերունդից հայր ու
որդի:

Հայր Նուպարը Նուպարեանի
գերդաստանը սեռել էր Սիւնիք
աշխարհի մելիքներից: Դաւիթ Պէ-
կի իշխանութեան ժամանակ, նրա
նշանաւոր զօրավարներից եղել Զա-
ւենտուրի մելիք Թորոսը: 1724
թուականին մելիք սպաննուել էր,
նրան փոխարինել էր Մելիք Նու-
պարը: Դաւիթ Պէկի իշխանու-
թեան տապալումից յետոյ Նուպար
գնացել Զմիւռնյա, որտեղ յետոյ
հաստատուել էին նաեւ գերդաս-
տանի մարդիկ: Նուպար Նուպար-
եան Շվէյցարիայում նոյն դպրոցը
յաճախել Նափոլէոն Բոնապարտի
հետ: Այնուհետեւ, ֆրանսիայի այլ
կաճառներում ստացել բարձր ու-
սու՞ծ:

Նուպարեաններ տեղափովուել
էին Եզիպտոս, ընկերային ու կա-
ռավարական մարզերում զբաղաց-
րել բարձր պաշտօններ: Երեք ան-
գամ յաջորդաբար ընտրուել երկ-
րի կառավարութեան վարչապետ:
Եզիպտոսում սիրում էին նրան,
ձիուն բազմած կանգնացրել Աղեք-
սանդրիայի հրապարակում, ան-
ցորդներ նայէին նրան, լիշէին նրա
արարումները, լիշէին, նա ջուր էր
տուել հողին ու իրենց ստան

թիւս տուուլ չքաւոր զայ սրմասս-
րին, նրանց երկրին կապելու եւ
երկրից պանդիստութիւնը կանխե-
լու: Հիմնադիրներն եղել՝ Գրիգոր
ու Մկրտիչ Աղաթոններ, Մկրտիչ
Պէջիկթաշլեան, Սերովէ Թագորոր-
եան, Յովսէփ Շիշմաննեան (Ծե-
րենց), Գրիգոր Օտեան: Միութեան
աշխատանքներին մասնակցել Մի-
քայել Նալբանտեանը:

Գիրս եմ շարունակում, որ
հայեր իմանալին ովքեր էին ՀԲԸ

Ժանաբարոյ մարդկիկ: Մարդկութիւնը չի լինեց, որ նուպար նուպարեան արիական ցեղից մի Արծին-Հայ իմաստունն էր յղացել Սուէզ քաղաքին մօտիկ ջրանցք բացել, աշխարհի նաւերը կարձուղիով անգնէին:

Նուպարի որդի՝ Պողոս Նու-
պար Փաշայ Նուպարեան ուսանել
Շվէյցարիա, ապա Ֆրանսիա, Փա-
րիզ, «Էքոլ Սանդրալ»-ի ճարտա-
րագիտա-արդիւնաբերական կա-
ճառութեան մասնագել, թուրքիայի ար-
քունիքի յանձնակատար Յովհան-
նէս Տատեանի աղջկայ հետ: Եգիպ-
տոսում ստանձնել էր անգլիական
ու եգիպտական երկաթուղիների
ընկերութիւնների տնօրինի պաշ-
տօնը, որը Անգլո-Փրանսա-Եգիպ-
տական երկաթուղիների ընկերու-
թեան հակողութեան ներքոց եղել:
Նրանց անյարկի միջամտութիւն-
ները չհանդուրժելով հրաժարա-
կան ներկայացրել զբաղեցրած պաշ-
տօնից, մերժել սուլլիման Հուսէնի
առաջարկած բարձր պաշտօնների
առաջարկները:

Ստել գործարար աշխարհ,
դարձել տասնեակ բանկերի ու
ընկերութիւնների տէր կամ վար-
չութիւնների անդամ, տիրել հակա-
յական հարստութեան: Պօղոս Նու-
պար Փաշայ գործակցել բելգիացի
միլիոնատէրի հետ՝ Կահիրէի նախ-
կին Հելէպողոլիս քաղաքի տեղում,
նոր թաղամաս կառուցելու, հիմնել
ՕԱԶիՄ ընկերութիւնը: Թաղամա-
սը ներկայումս կահիրէի տեսար-
ժան վայրերից է, աշխարհը հրճում
հայու մաքանչելի արարումով:

Մեծ է Պօղոս Նուպար Փաշայի
ներդրումը Եգիպտոսի երկրագոր-
ծութեան բնագաւառում։ Եգիպ-
տոսի սիրտը պատռելով հոսում
էին Նեղոս գետի ջրերը, ընդարձակ
հողացին տարած քներ ։ Ֆէլլահը
ջուր չունէր հողը մշակելու ։
Ֆէլլահուն ու կահիրէին ջուր տուել։
Պօղոս Նուպար Փաշայի ջրորոգման
մասին աշխատութիւն գրել, ճա-
նաչուել որպէս գիտնական։ Ֆէլլա-
հի հողի աշխատանքը դիւրացնելու
համար ստեղծել «Տրակտոր», այն
ներկայացրել Փարիզի տօնավա-
ճառ, արժանացել «Պատուոյ Լեգէ-
ոնի Խաչ» շքանշանի։ Պօղոս Նու-
պար Փաշայի Նուպարեանին, ընտ-
րել էին «Կահիրէի Գաւառական
Երեսփոխանական Ժողով»-ի ատե-
նապետ։ Պօղոս Նուպար Փաշայի
1914 թուականին փոխադրուել Փա-
րիզ, Փրանսա։

Հայեր, եւրոպական պետութիւններին իրենց գիմուռնագրերը ներկայացնում էին ինդղանքով: Գնացել էին Պերլին, մեծ ազգերի ժողով, նրանց չէին ընդունել, նոյնիսկ չէին թողել իրենց խնդրագիրը ներկայացնել: Կոռուից եկած Սերբ, Բուլղար, Մակեդոնացի քաջեր, արիւն կաթող սուրեկը գօտիններից կախած, պահանջել ճանաչել կրուով նուաճած իրենց անկախութիւնը: Ժողովի վերջում հարիսաց էին հրամցրել պատուիրակներին, հայոց պատուիրակութեան ղեկավար Խրիմեան Հայրիկ ասել էր հայերին թղթէ շերեփ տուել, այն թողած հարիսայի մէջ՝ տուն մեռառառձել:

Պերադրանքել։
Պօղոս Նուպար Փաշայ ասել
էր, չէ ... նրանց հետ պահանջելու
իրաւունքով պիսի բանակլցել։ 1914
թուականին ազգեր պատերազմում
էին, աշխարհի ազգեցութեան գօ-
տիների բաժանումը դեռ չէր
աւարտուել։ Կիլիկիայի 370 հազար
հայերի անվտանգութիւնը ապա-
հովելու համար զիմնել Անգլիայի
իշխանութիւններին՝ բրիտանական
զօրքերի ափ հանում կատարել

«Ալեքսանդրէթի Հայկական Ծովածոց»-ի ափեր, այն չէին իրականացրել պատերազմի այլ մարտավարութիւն որդեգրած լինելու պատճառով։ Ուինստոն Չերչիլ առաջարկած եղել Թուրքիային պարտութեան մատնելու համար ափհանում կատարէին Կիլիկիայի ծովեզերք, Թուրքիա ներխուժած Ռուսական բանակների հետ զրաւել իսթմամպուլը։ Զէին ընդունել, որոշել ծովային մարտերով այն նուածել։ Դաշնակից պետութիւնները պարտուել էին, 800 հազար մարտիկի մահ։

1916 թուականի Յունուարի
երեքին, Ռուսական կայսրութեան
ու իտալիայի կառավարութեան
հաւանութեամբ Լոնդոնում գու-
մարուել ֆրանսիայի ու Անգլիայի
արտագին զործերի նախարարներ՝
Փիքո-ի եւ Սաքսո-ի գաղտնի բա-
նակցութիւններ, բանաձեւելու Մի-
ջին Արեւելքում ազգեցութեան
ոլորտների շրջանները եւ Օսման-
եան կայրութեան վերջնական
պարտութիւնից յետոյ նրա տա-
րածքների բաժանումը: Այդ ժողո-
վի ընթացքին Պօղոս Նուպար Փա-
շայ բանակցել նրանց հետ, որոշել
էին Կիլիկիան անցնէր ֆրանսայի
խնամակալութեանը, կազմուէր հայ-
կական իշխանութիւն: Կիլիկիան
գրաւելու համար ստեղծուէր հայ-
կական լեգիոն, այն չպատերազմէր
ուրիշ երկրների դէմ, դառնար
Կիլիկիայի պետութեան բանակի
որդիզը:

1912-1913 Բալկանեան պատերազմի ժամանակ հայկական բարենորոգումների հարցը եւրոպական պետութիւններին ներկայացնելու համար Գէորգ V կաթողիկոս Պօղոս Նուպար Փաշացին նշանակել ազգային պատուիրակութեան նախագահ եւ որպէս այդպիսին շարունակել նաեւ պատերազմի տարիներին։ Աւետիս Ահարոննեանի հետ մասնակցել Սեւրի Դաշնագրի վեհաժողովին, 1920 Օգոստոսի 10-ին երկուստեք ստորագրել այն, որտեղ թուրքիան ներկայացնող պատուիրակութիւնը ճանաչել էր Հայաստանի անկախութիւնը։ Երեք տարիներ յետոց Լոգանում պիտի մերժելին արեւմտեան կողմն Հայաստանում նոյնիսկ «տուն» տալ հայերին։ Սեւրի Դաշնագրի ստորագրման գրիչներից հոսող թանաքը դեռ չի չորացել ...:

2006 թուական, Դեկտեմբերի
16, Գլենդէյլի կեղրոնական գրա-
դարանի հանդիսների դահլիճուն
լեցուն հայեր էին, Մուսա լեռցի-
ներ, որոնք եկել էին իրենց երախ-
տիքը յայտնելու Հայկական Բարե-
գործական Ընդհանուր Միութեան
հիմնադրման հարիւրամեակի առի-
թով։ Իրենց աշխարհի հովիկնորի
ժպիտն էր շողում իրենց դէմքե-
րին, խումբ-խումբ իրար մօտիկ
կանգնած, իրենց բարբառի խօս-
քով հարցնում ով որ գիւղից էր,
պատմում իրենց աշխարհից, իրենց
կոուից, այնպիսի խանդադատան-
քով, կարծես երէկ էին այնտեղից
Ժամանել։ Աւանդապահ է Մուսա
լեռցին, թէկուգ ոչ եկորի ծնունդ,
եռէն Արաւար ու անու անու ձ։

իրեն Սուսա լեռցի ասուանում։
Դահլիճի ձախ կողմի պատի
կանգնակներին լուսանկարներ, վա-
ւերաթղթեր, Մուսա լեռան ափե-
րին խարսխած ռազմանաւեր,
խմբերով ու առանձին զինավար
լեզչոնականներ, որոնց դէմքերից
յաղթական ճակատամարտերի լոյն
էր շողում։ Իրար կողքի Յակոբ
Հէրկելեանի ու Արմենակ Լագիս-
եանի լեզչոնական վավերադիմուն

ՅԵՒԹԱԴՐԱՅԻՆ ԱՐԾԱԳԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ծարունակուած էջ 17-էն

էին: Եղիպատոս, Փորթ Սալիխի նաւամատուցին հինգ ռազմանաւէր էին խարսխել, 4200 Մուսա լեռցիներ կուուից էին եկել: Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը սատարել նրանց բնակեցմանը՝ Մուէզի Զրանցքի արեւելեան ափի Լազարէտոս, Քարանտինա (Քառասուն օրերի Արգելանոց) աւանին մօտիկ լարուած հինգ հարդիւր խոշոր վրաններում: «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան» ու «Հայկական Կարծիր Խաչ» միութիւնների ձեռքբերած վրաններ, որոնք յետոյ պիտի ձեռքբերէին Գրիգոր ու Կարապետ Մելգոննեան բարերար եղայրները, տանէին կիպրոսում իրենց դրամական միջոցներով հիմնադրուած «Մելգոննեան Կրթական Հաստատութիւն»: Ամառուայ արձակուրդին, այդ վրանները լարում էին Մակարավանքի կամ նրան մօտիկ բլուրի տարածքում աշակերտներին պատուած աշակերտներին պատուարելու: Մուսա լեռցի տղաններ հպարտ խօսքով կանչում էին՝ այդ վրաններում իրենց մեծերի յաղթական կուուի լոյսն է ճառագում: Պատին վրանների շարքեր էին, նրանցից մէկի շարքին իմ հայրենի Եօղունօլուգ գիւղի բնակիչներն էին, բարձր ձայնով կարդացել՝ Պողոս Լազիսեան, գերդաստանի աւագ Պողոս պապս էր նա, ես Պողոս Լազիսեանը՝ նրան գրկած քայլում աշխարհների ճամբարներով: Մօտիկ եկան երեկոյի հիւրեր, նրանց պատմել, որ «Պողոս Լազիսեան» պապը՝ ես էի, հարիւր տարիներ յետոյ ինձ հետ հու հասել: Գրին ու գործը մարդուն տանում դարեր, եթէ նրանց ապրեցնում ես քու հոգու տաճարում, քու եւ ազգի պահոցներում (արխիւ) պահպանում: Այդպէս էին մեզ հասել մեր նախնիները, եթէ մեր գիւղը չոչնցացնէին՝ աշխարհին շատ բան կ'ունենալինք ասելու: Ազգի պատմութիւն, մշակոյթ, բանաստեղծների երգեր սպաննեցին, լաւ է որ ազգի պատմութեան ՀԱՅՐ՝ Տարօն աշխարհի Խորոնք գիւղի Մովսէս Խորենացին նախնիների երգերի պատառիկներ բերեց, իր մատեանում վահագնի ծունդի երգ գրեց, ցեղի պատմութիւն երկնեց:

«Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան» հարիւր ամեակի առթիւ Մուսա լեռցիների երախտիքի հանդէսը իրենց ներկայութեամբ պատուել էին՝ Կալիֆորնիայի ՀԲՀՄ-ի մասնածիւղի ատենապետ՝ Պարոն Վահէ իմաստունեանը, ՌԱԿ-ի ու Բարեգործականի ականաւոր քաղաքական գործիչ Պարոն Փանոս Թիթիզեանը, ՆՈՐԿԵԱՆՔ լրագրի երկարամեայ խմբագրի պարոն Գրիգոր Շէնեանը, բազմաթիւ մտաւորականներ, Մուսա լեռցի հոգեւորականներ՝ Աւագ Վահանաներ Տէր Խորէն Հապէշեան ու Տէր Նարեկ Շրիգեան: Նորթրիճ համալրարանի «Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Ծրագրի Կեղրոն»-ի տնօրին, Պատմական Գիտութիւնների գոկսոր, Մուսա լեռցի համալրարանի առաջարկով կազմաւորուած լեռցինի ծնունդ Վահարած Շէմմասեանը: Նա յետադարձ անդրադարձ կատարել Մուսա լեռցիների առաջարկով կազմաւորուած լեռցինի եւ 1915-1919 թուականներին Եղիպատուած, ապա Մուսա լեռում ՀԲՀՄ-եան դերակատարութեանը:

պանքի ու հարազատների կորուստի մթնած հոգիներով հայրենազգությունը հայեց է հին 6000 մարտիկների «Հայկական Լեգէոն»-ը: 1918 թուականի Սեպտեմբերի 19-ի առաւօտ լոյսին գրոհել էին Պաղեստինի Արարայի (Նապլու) լերան թրքական ու գերմանական ամրացուած դիրքեր, մէկ օրեաց կուլում նուաճել այն: Այնուհետեւ արշաւել Կիլիկիա, քաջին վայել կոուով նուաճել նաեւ այն: Իրենց ոստաններն էին վերադարձել տարագրուած բազում հայեր: Պօղոս նուազար Փաշա-

Հայոց Պատմութիւն, Հայերէնսագի-
տութիւն եւ այլ առարկաները: Դպրո-
ցին կից կազմակերպուել 200 աշա-
կերտներից բաղկացած սկառուտա-
կան խումք եւ ոտնագնդակի ԱՐԱԶ,
Շանթ, ՍԻՍՈՒԱՆ խմբերը: Տկա-
րակազմ երեխաների համար կազ-
մակերպել յատուկ սննդի խոհա-
նոց: Մտեղծուել էր որբանոց ու
այրիանոց: Ուրախ բացականչու-
թիւններով դիմաւորուել Սիսուան
դպրոցի քայլերգի ընթերցումը:
Բանախօսի խնդրանքով, ի յար-
գանս ՀՔԸՄ միութեան Սիսուան
դպրոց յաճախած աշակերտների
ժառանգները ոտքի էին կանգնել,
ես էլ էի ոտքի կանգնել: Ահա մի
քառեակ այդ քայլերիդիցից:

**Մուսա լեռցիները Փորբ-Սայիտ, Սուլեզի Զրամցքի Զախ ափում
Վրանաքաղաք**

յի թելաղրանքով Միհրան Տամատեան եկել Ալտանա, հայկական կուսակցութիւնների հետ համաձայնողական կառավարութիւն կազմել: Ֆրանսացի գորավարը, սվինաւոր սենագալցի զինուորների հետ լուծարել մէկ օրուայ կառավարութիւնը: Ասում են ասպետական ֆրանսա ... չէ չեղաւ ... չկատարեց իր դաշնակցացին պարտաւորութիւնները, 1921 թուականի Հոկտեմբերի 20-ին Անկարայում դաշնակցինք կնքեց Թուրքիայի հետ, նրան յանձնեց Կիլիկիան, լուծարեց Հայկական Լեգէոնը, գաղտնի փախաւ, անզէն դաշնակցին թողեց թուրքի դէմ անհաւասար կոռուի, դաժան ինքնապաշտանական կուսակցութիւններ, շատ հաջիր սպաննուեցին, նորէն դաղթեցին:

Սուսա լեռցին աշտամէր է,
խալիսի դատած հաց չի ուտում,
նրանց ապրուստը ապահովելու հա-
մար Լազարէտո գաղթակայանում
գործարկել էին աշխատանոցներ,
պատրաստել էին սանտրեր, գործել
գորգեր, կարել անկողնային սա-
ւաններ, զինուորական շապիկներ։
«Հայկական Կարմիր Խաչ» Լազա-
րէտո գաղթակայանում հիւանդա-
նոց հիմնադրել, բժշկական պի-
տոքներ տրամադրել, եգիպտոսի
կառավարութիւնը գլխաւոր բժիշկ
ու երեք օգնականների անձնակազմ։

ՀԲՀՄ միութիւն, 1915 թուա-
կանի Հոկտեմբեր 15-ին վրանաւա-
նի հինգ վրաններում հիմնադրել
Սիսուան (Սիս-Վան) անունով
դպրոց, Հայը աւազի վրայ գրեց,
աւազի վրայ կրթօճախ հիմնեց ...
Նրա բացման հանդէսը կատարել
էին նոյն ամսի 20-ին: Ակզենտական
շրջանում այնտեղ ուսանել էին
1250 աշակերտներ, յետազափն մին-
չեւ իսկ 2300: Կրթական յանձնա-
խումբը կանանց օժանդակ մարմին
հիմնել, երեխաններին համազգեստ՝
գլխարկ, պայուսակ, մի գոյց կօշիկ
ու գուլպաներ, թաշկինակ, մետաղէ
բաժակ նույիրել: ՀԲՀՄ-ը հրատա-
րակել ու բաժանել՝ Մայրենի Լեզու
դասագիրք: Ուսումնական ծրագի-
ռը սարսարած երեւ՝ Հայութիւն լեզու

Մայր Յայտան, քու սաներդ
Մեր բարերար Յայ միութեան,
Յեռու քեզմէ Վտարանդի,
Կ'ուհարեն օհահ լեամը ու հոհ:

1919 թուական, Հայրենիքի գիւղեր վերադառնալուց յետոց էլ ՀԲՀ-ը շարունակել սատար կանգնել Մուսա լերան տարբեր գիւղերում դպրոցաշինութեան գործին: 1911-1914 թուականներին Բարեգործականը Խորհրդակի ու Քէպուահի գիւղերում հիմնադրել դպրոցներ, որտեղ երկու ուսուցիչներ 52 ու 70 աշակերտներին տարբեր առարկաներ դասաւանդել: 1921-1925 թուերին Մուսա լերան տարբեր գիւղերում հիմնադրել մանկապարտէզնախակրթարաններ: 1937-1938 թուականներին, ՀԲՀ-ը կազմակերպել էր 13 Մուսա լեռցի տղաների ընդունելիութիւնը Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնն: Ահա նրանք: Զէյթունիք աւանից՝ Վարդգէս Եաղուապեան, (Մուսա լերան հերոսամարտի քաջերից-քաջ, ՌԱԿ-ի նույիրեալ Եսայի Եագուապեանի որդին), Զաւէն Կէօքչեան, Վագրֆ գիւղից՝ Պօղոս

Մատուռեան, Սարգիս Փէնենեան
(կիսաւարտ), Թովմաս Գարթուն-
եան, Քէպուսիէ գիւղից, Յարու-
թիւն Զիֆթճեան, Յակոբ Գասա-
մանեան, Եօղունօլուդ գիւղից Մար-
տիրոս Գուշակչեան (կիսաւարտ),
Պօղոս Լազիսեան, Հածիհապապի-
գիւղից՝ Կարապետ Վարդապետ-
եան, Պետրոս Բլբուլեան (կիսաւ-
արտ), Կարապետ Մարտիրեան (կի-
սաւարտ), Պիթիաս գիւղից՝ Պար-
գեւ ֆիլեան, Մովսէս Շէրպէթչեան,
Մարի Գասապեան:

լեռցի աւագ քահանայ Նարեկ Շրիդեան,
ՀՔԸՄ-ը համարել հայ բարեգործական մեծագոյն միութիւնը,
որը մի դար շարունակ անսակարկ օժանդակութիւն ցոցաբերել հայկական գաղթօճախներում, Լիբանան-Անձար աւանում, Եղիպտոսում մշակոյթային ու տնտեսական ձեռնարկումներին օժանդակութեան համար:

ՀՔԸՄ միութեան հարաւային Քայիֆորնիայի մասնաճիւղի ատենապետ Պարոն Վահէ իմաստունեանը, շնորհակալական խօսք ասել այս ձեռնարկը կազմակերպելու համար: Դրուատել Մուսա լեցիների քաջարի պայքարի ողին, նրանց յաղթական հերոսամարտը համարել հայոց պատմութեան սիրալի դրուագը:

Ի Երախտագիտութիւն Մուսա
լերան հանդէպ կատարած բարե-
գործական բազմապիսի օժանդա-
կութեան համար պարոն Վահէ իմաս-
տունեանին յանձնուել ՀՔԲԼՄ հա-
րիւրամեակին նուիրուած յուշա-
տախտակ:

Այլ օրը, Մուսա լեռցիների
միութեան նախագահ։ պարոն Հրաչ
Գատեան յուշատախտակ յանձնել
վահրամ Շէմմասեանին, «Մուսա
լեռցի նախնիների հանդէպ տածած
մեծագոյն նույիրումի, 1840 թուա-
կանից յետոյ մինչեւ մեր օրեր նրա
պատմութեան մասին դոկտորական
աւարտածառի դրութի համար»

Տէր Նարեկ եւ Տէր Խորէն
օրհնել էին «Մուսա Լեռ Միութեան» տիկնանց պատրաստած ու-
տեստները, հրաւիրել այն ճաշակե-
լու։ Հանդէսների սրաց են մտնում
մուսա լեռցի թմբկահարը ու փո-
ղահարները, թմբուկն էր որոտում,
նիստին ներկայ մուսա լեռցիները
շուրջ պարի շարք էին կազմել, է
չ է, Մուսա լեռցին, այստեղ էլ
թմբուկ զարկաւ, պարեց իրենց
պարերը, գրադարանի օտարազգի
մարդիկ եկել դիտում այն, զարմա-
նում, ծափահարում, ափսոս որ
հնարաւոր չէր զէնք պայթեցնել,
Մուսա լեռցու պար առանձ ատր-
ճանակի պայթիւնի։

ՍԴԿ-ի
Խորհրդատուական Գրասենեակ
(888) 908-1887
contactus@gebu.org

ՍԴՐԿԱ Արեւնտեան Ամերիկայի Վարիչ Մարմինի նախաձեռնութեամբ ու համագործակցութեամբ Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան (ՀԿԲՄ) եւ Հայ Ամերիկեան Խորհուրդի (ՀԱԽ) կը յայտարարէ ող «Քրոննա» ժամանակակից առաջատար պատմագիր Վիճակին բերումով կեանքի լուսաձենը՝ ապրու և օրականեալ մո:

Սույն գրասենեակը խորհրդատուական ծառայութիւններ պիտի տրամադրէ պետական եւ այլ նպաստներէն օգտուելու կարելիութիւններուն մասին, որպէսզի Հայքաղաքացիները կարողանան որոշ չափով յաղթահարեւ տնտեսական ռժուապութիւններուն:

Խորհրդատութեան եւ օժանդակութեան համար կարելի է դիմել

հեռախոս՝ 888-908-1887
Էլեկտրոնային փոստ՝ contactus@aebu.org

Շնորհակալագիր

Այսու կու գանք մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնելու բոլոր անոնց, որոնք մեր սիրեցեալ կողակիցին եւ մօր՝ ՇՈՂԻԿ ՄԱՆԿՐԵԱՆԻ մահուան տիսուր առիթով՝ անձամբ, գրութեամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ, հեռաձայնով կամ համացանցով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին, կիսելով եւ ամոքելով մեր մեծ վիշտը:

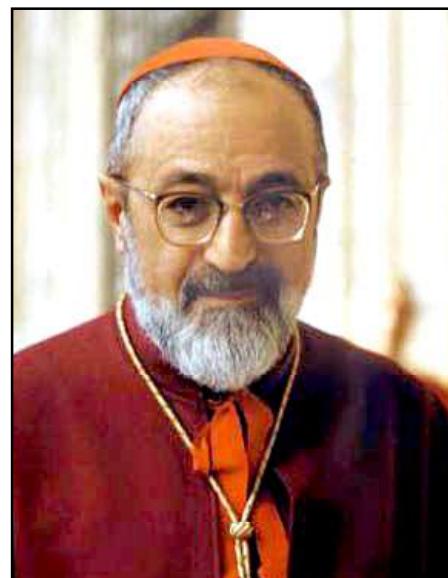
ԿԻՒՐԵԴ ՄԱՆԿՐԵԱՆ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՑԱԿՈԲ ԵՒ ՆԱՆՈՐ ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Դայ Կաթողիկէ Պատրիարքութիւնը

Կաթողիկոսին:

Հովուական Թուղթը Միիթար Սեբաստացի Աբրահօր մահուան երկրորդ հարիւրամեակին առիթով կը հրապարակուէր, այն տպաւորութիւնը ձգելով որ Հայ Առաքելական Եկեղեցին իրը թէ նախապէս յարած ըլլալով Հռոմի, արդէն բաժնուած էր անկէ եւ «տուժած կրօնապէս, քաղաքականապէս եւ մշակութապէս»: Աղաճանեան Պատրիարքէն այսքան ողբայի անվատութիւն չէր սպասուէր, քանի որ հակայական յառաջդիմութիւն պիտի արձանագրէր Հայ Եկեղեցին եթէ, վախ եմ ըսեր, իրենց նման յարէր Հռոմին: Աւելի առաջ երթալով իր Թուղթը կը ստորարգրէր նոյնքան անվաւեր, յերիւրածոյ եւ շփոթեցուցիչ՝ «Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ եւ Կաթողիկոս Հայոց Ուղղափառաց» անունով, դիտումնաւոր կերպով ժխտելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դարաւոր գոյութիւնը: Իսկոյն Աղաճանեան Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքը կը դառնար մտացածին եւ կարծեցնալ «Կաթողիկոսը Հայոց Ուղղափառաց»:

Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ
Աղաճանեան Պատրիարք

Բացառութիւն մը եղաւ հայ հոռոմէական հոգեւորականներուն մէջ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ Պատրիարք-Կաթողիկոս Աղաճանեանը որ միակ հայը եղաւ որ մեր օրերուն Միրանաւորի (Կարտինալի) աստիճանին բարձրացաւ 1946 թուին Պիոս ԺԲ Պապին կողմէ: Եղած է լեզուագէտ, Վատիկանին գնահատուած եւ ներքին պատասխանքին՝ կառուցուած յատկապէս Հայաստանի Մեծ Դարձի 1700-ամեակին:

Դայ Առաքելական Եկեղեցին եւ «Թուղթ Ներքնան» Գիրքը

Գրիգոր-Պետրոս Աղաճանեան Կաթողիկոս-Պատրիարք 1950 թուին անպատեհ «Հովուական Թուղթ» մը հրատարակեց որուն միջոցաւ տարապարտուց եւ աւելորդ անգամ մը եւս ըլլալով կոչ ուղղեց Հայ Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ զաւակներուն «Ետդառնալու նախնեաց ամբողջական լոյս հաւատքին՝ կաթողիկէ միութեան մէջ», չես գիտեր ի՞նչ հանգամանքով, արհամարհելով 17 դարերու ընթացքին շարքը նուիրեալ Հայոց Հայրապետներուն եւ գոյատեւումը Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի ու նորին Գահակալ Տ.Տ. Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց

ՄԱՀԱԶԴԻ

Մրտի դառն կակիծով կը գումանը մեր սիրեցեալ դաւակին, Հօր, եղրօր, հորեղրօր, քեոփին և Հարազատին:

ՄՈՒՐԱՏ ԹՈՓԱԼԵԱՆԻ

(Ծննդաւ 1957թ, Սեպտեմբերի 24-ին,
Հալէպ)

յետ երկարաւու հիւանդութեան մահը, որ պատահեց կիրակի, Մայիսի 17-ին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Հինգաբթի. Մայիսի 28-ին, ժամը առաօտան 7.30-ին, Բրենթի Hollywood Hills Forest Lawn զերսղմանաւուան մէջ:

Ագակիրներ՝

Մայրը՝ Եղիսաբէթ Թոփալեան Գուստրերը՝ Ելիզաբէթ և Քրիստինէ Թոփալեան Քոյրը՝ Գէորգ և Արմենու Թությեան և զաւակները Եղրայրը՝ Սուրդին և Լուսին Թոփալեան և զաւակները Քոյրը՝ Արմէնու Գինարման և զաւակները Եղրայրը՝ Յակով և Քրիստինա Թոփալեան և զաւակները Եւ Համայն Թոփալեան, Յարութիւնան, Թաթոյեան, Ստեփանեան, Պետրոսեան, Արմինեան ընտանիքներն ու Հարազատները:

Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները խնդրում է կատարել՝ Յովհաննու Կարապետէկեղեցւոյ (Saint John Armenian Church Հասցէն՝ 1201 N. Vine Street, Hollywood, CA 90038):

Բառերու Խորհրդաւոր Աշխարհը

Շարունակուած էջ 15-ը

մինչեւ ազաօր կը սորվեցնէ ուղղամիտ եւ ուղղախօս ըլլալ, «պարոն» բառը ընդունեցաւ որպէս մականուն:

«Պարոն» բառը բնական է, որ հայրենի կալուածներու ալ անուն դառնար: Ահա քանի մը տեղանուն. «Պարոնաց Այգի», գիւղ եւ հայ իշխաններու նախկին գրօսավայր Վանաց նահանգի Ռատան գաւառակի Արտոս լերան փէրուուն, «Պարոնաց Բերդ», վանաց նահանգի մէջ աւերակ բէրդ, «Պարոնբէկ», Նոր Բայզենի գաւառի մէջ գիւղ, «Պարոննենք», Զէլիունի գիւղ, «Պարոնի քարայր», Լուսիի մարզի Զորագետի հովիտի մէջ քարայր: Իսկ պարսկահայ մեր ընթերցողներուն ծանօթ է անկասկած Թավրիզ քաղաքի «Պարոն Աւագ» պատմական ու պատկառելի թաղը Աւագ Աւագեանի կողմէ հիմնուած: Կը հնչէ հեռաձայնը: Հայոց լեռնաշխարհի նաւուղղութենէս կը

սթափիմ: Աւօն է: Հայրենիքը ճաշկելու անհամբեր ախորժակով կը հարցնէ. «Պարոն», մէնք ընդունարան իջանք: Ես անօթի եմ, ե՞րբ ճաշի պիտի երթանք պարոն»:

Յօդուածիս հրաժեշտ տամ գինիի կարասի մը շուրջ բոլորուած ու Արարատի տեսարանով հարեած հայ պարոններու կենսուրախ մէկ երգով, «Երգ Բաքոսի», զոր մեր աշակերները կը ծրագրեն վերջին ընթրիքի սեղանի վրաց երգել ու այդպէս հրաժեշտ տալ հայրենիքին:

Ակոռիի մէծ կարասին բոլորակին են բազմեր,

Աւագ իշխանք եւ պարոնայք ժողովք են հոն կազմեր,

Այո՞ւ, այո՞ւ, ժողովք են հոն կազմեր:

Այսպէս մէզի նոր ցնծութիւն,

արեւները կը ծագին,

Ուրախ կ'ըլլաց մէր ժամանակ

եւ փառք մէր աշխարհին,

Այո, այո եւ փառք մէր աշխարհին:

ական Եկեղեցւոյ Պապի իշխանութեանը ներքեւ:

Հայ Եկեղեցին իր ծագման օրերէն մինչեւ այսօր պահած է իր անկախութիւնն ու ինքնիշխանութիւնը Քրիստոսի Սուրբ Եկեղեցւոյ հիմնաց վրայ առանց երեւակայական «միացման» եւ «անջատումի» քմածին լերիւրանքին: Հայ Եկեղեցին որո՞ւն միացեր էր որ անջատուէր անկէ, բայց միայն Քրիստոսի Եկեղեցին՝ Հռոմէն առաջ նոյնիսկ՝ Միածնի իջմամբ: Հայ Եկեղեցին, իր ինքնուրուն եւ

հարազատ գոյատեւումով հազարամեակ մը եօթ հարիւր տարիներ, իր հարիւր երեսուներկու Հայրապետներու անընդմէջ շքերթով, հայ քրիստոնէութեան հարազատ պատմութիւնը կերտած էր այս աշխատանքուն անկասկած Թավրիզ քաղաքի «Պարոն Աւագ» պատմական ու պատկառելի թաղը Աւագ Աւագեանի կողմէ հիմնուած: Կը հնչէ հեռաձայնը: Հայոց լեռնաշխարհի նաւուղղութենէս կը

NATIONAL NOTARY ASSOCIATION
NOTARY PUBLIC

Garine Depoyan

626-755-4773

554 N. Chester Ave Pasadena, Ca. 91106

ghdepoyan@gmail.com

Պատմութիւններ Յօրս Մասին

Շարունակուած էջ 16-էն

ԷՌ, այդ պահուն կասկած չտալու համար:

Հզոս չէր չարչարանքս, որովհետեւ բարի նպատակով քայլ առած էի: Կարեւորը այն էր, որ ինծի տրուած առաքելութիւնը լիօրէն կատարէր էր: Իսկապէս որ այդ տարիին հայու մը ցաւը իմ հոգիս ալ կը ցաւցնէր սաստիկ:

Ի վերջոյ երբ բաւականին ճամբայ կարած էինք, Օրդ. Ասանչին մօտեցայ ու քալած պահուս պատմեցի Պրն. Յովհաննէսին մասին ամբողջ տեսածներս ու լսածս բառ առ բառ: Ինք ի սրտէ չնորհակալութիւն յայտնեց ինծի՝ զապելով իր տառապանքը:

50 Տարիներ ետք.

Պարտքը Վճարող Պարոնը

Այսօր վստահ եմ, որ հայորդիներ հարց կու տան հետաքրքրութեամբ թէ ի՞նչ պատահեցաւ Պրն. Յովհաննէսին:

Մօտ 50 տարիներ ետք, օգոստոսիշ շատ տաք օր մը, նստած էի հիւանդապահուհիի գրասենեակիս մէջ, երբ դունապանը հեռաձայնեց իմացնելու, որ երեք այցելուներ ունիմ: Հարցուց, թէ ժամանակ ունիմ տեսնուելու: Ընդհանրապէս հայ կամ արաբ հիւանդներու ազգականներ յաճախ գալով հարցումներ կ'ուղղէին ինծի իրենց հիւանդներու վիճակին տեղեկանալու եւ կամ դրամական դժուարութեանց մատնուած կ'ըլլային, ու ես կրցածիս չափ ուղղութիւններ կու տալի բոլորին: Սակայն այդ օրը անհաշիւ գործերու մէջ թաղուած? նախ մտածեցի մերժել, բայց ի վերջոյ տեղի առիւ:

Երկու այլ մարդ ու կին մը կանգ առին գրասենեակիս դրան առջեւ: - «Ներս հրամեցէք, ինսդրե-

մ» - ըսի, սակայն կարծես լսած չըլլային: Անոնցմէ մէկը, որ տարիքու մարդ մըն էր, - «Աստղիկ ջան, դուն ինծի չճանչա՞ր» - ըսաւ:

- Խնդրեմ, պարոն, նախ ներս հրամեցէք:

- Իրաւ ըսէ, իսկապէ՞ս չճանչա՞ր:

- Ոչ, ես չկրցայ ճանչնալ ձեզ:

Այս յաղթանդամ երկարահասակ մարդը մօտ 80 տարեկան, մէկ աչքը կորսնցուցած ու միւսն ալ տկարացած, քթին աջ կողմը մեծկակ ուռ մը՝ այլանդակ լայն լանջքով, ըսաւ ինծի:

- Եթէ անոնս տամ, պիտի լիշե՞ս. իրաւ չճանչցար զիս:

- Եղբայր, ներս հրամէ, ըսէ անունդ, որ գիտնամ ով ըլլալրդ:

Այդ մարդը մօտեցաւ ինծի ու յանկարծ զիս գրկելով սեղմեց կուրծքին եւ թախծութալով ըսաւ.

- Ես Յովհաննէս Գույումճեանն եմ, աղջիկս, երբեք քեզ չեմ մոռցած, եկայ, որ պարտքս վճարեմ:

Սրտաճմիկ տեսարան մը կը պարզուէր այդ միջոցին: Ներկայ էին հիւանդապահուհիներու մեծերէն, գրասենեակի երկու պաշտօնեաներ, որոնք հայ էին: Նոյնպէս ներկայ էր մեր հաստատութեան անօրէնը: Բոլորը խիստ ազդուած կու լային, իսկ ես ապշած այս աննկնկալ պատահարէն, կարծես արձան մը եղած էի՝ դիմացը կեցած:

Պրն. Յովհաննէսը զիս ամուր մը լանջքին փակցուցած ի՞նչ լացեր լացաւ: Իր հետ եկող կինը բոլորն էր, իսկ պարոնը՝ բարեկամ մը դեռեւս ինծի անծանօթ:

Քոյրը ինծի երկարեց ծրար մը, զոր բանալով ներկաներուն ցուցուցի պարունակութիւնը՝ գեղցիկ զինեզոյն կտոր մը՝ սըրմա

թելերով աշխատուած, քիմոնօ մը եւ մէկ քիլօ Ատիս Ապեապայի սուրճ: Եկած էր 50 տարի յետոյ պարտքը վճարելու:

Այս պատկառելի մարդը վիշտերու մէջ թաղուած՝ զիս գրկած լացաւ երկար ժամանակ ու արցունքներու մէջէն սկսաւ պատմել, որ ինք եօթն անգամ բանտարկուած էր, բայց կրցած էր փախչիլ:

Խօսեցաւ իր չարչարանքներուն մասին, թէ ինչպէս Ատանայի բանտին մէջ անտանելի ծեծի ու չարչարանքներու պատճառով կորսնցուց լսողութիւնը եւ աջ աչքի տեսողութիւնը: Անկէ յետոյ զինք Ատանա աքսորած էին ու ձգած ձիւնապատ լեռներուն մէջ, ուր կային հարիւրի չափ ուրիշ հայ երիտասարդներ: Պատմեց, որ մրրիկի ժամանակ ձիւներու մեծկակ շերտեր վրանին կիմային ու իրենք անընդհատ ետ ու առաջ կը քային՝ ուղերնուն արիւնը շրջան ընել տալու համար:

Երբ կը պատմէր, վերջը չէր գար: Պատմութիւնը հասցուց հոն, թէ ինչպէս փախած էր Ատանային: Օր մը պահակ զինուորներէն մէկը ճանչնալով զինքը կը հարցնէ.

«Դուն քաղաքի նշանաւոր ատաղձագո՞րծն ես»: Երբ կը ճշգուի, որ ինքն էր, քիւրտ պահակները կը որոշեն զինքը ուղարկել քովի գիւղը աշխատցնելու: Անկէ ետք գիւղէ գիւղ եւ քաղաքէ քաղաք կը փախչի, շատ անգամներ ապառաժներու ու քարերու մէջ մնալով անօթի ու ծարաւ, ի վերջոյ կը համար ապառաժներու մէկը կը գաւակներուն ուսում կու տայ, անոնցմէ մէկը Հայաստանի մէջ բժշկութեան կը հետեւի:

Այդ վայրկեաններու տեսարանին՝ 50 տարիներ ետք պարտքը վեհանձնօրէն վճարել գիտցող պահնիւ մարդուն՝ Պրն. Յովհաննէսին մտեցան բոլոր ներկաները եւ մեծ յարգանքով ձեռքը առնելով ողջունեցին իր կատարած հմայիչ ժեստին համար:

Շատ կը ցաւիմ, որ չգիտցայ իր հասցէն, որպէսզի ես ալ կարենայի յարգանքի տուրքս մատուցել:

Քանի մը տարի առաջ ցաւով իմացայ, որ մեռած էր:

ՎԱՐՉՈՒ ՄՐԱՅ

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԵԶ (200 ՇՈԳԻԻ ՇԱՄԱՐ)
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵԹՆԵՐՈՒ ՇԱՄԱՐ

1060 N. ALLEN AVE. PASADENA CA 91104
(626) 797-7680

Register
Now!

Pasadena Unified School District
Armenian Dual Language Immersion
High School Program. (DLIP)
The program will be located at Blair School, home
to PUSD's International Baccalaureate programs.

2020-2021 Registration for the Armenian Dual Language Immersion High School Program at Blair is now open!

Armenian Dual Language
Immersion Program

PASADENA UNIFIED SCHOOL DISTRICT
Our Children. Learning Today. Leading Tomorrow.

626-396-3606
openenrollment.info